

Discursul iliberal în România anului de excepție 2020

Criza sanitară și campaniile electorale,
vectori ai urii în discursul public.

CENTRUL PENTRU
**JURNALISM
INDEPENDENT**

AUTOARE:
Dumitrița Holdiș
Bianca Rus

DATA PUBLICĂRII:
Martie 2021

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.
Romania

AUTOARE:

**Dumitrița Holdiș,
Bianca Rus**

DATA PUBLICĂRII:

Martie 2021

EDITORI:

**Ioana Avădani
Cristina Lupu**

Raportul **„Discursul iliberal în România anului de excepție 2020. Criza sanitară și campaniile electorale, vectori ai urii în discursul public”** a fost realizat de către Centrul pentru Jurnalism Independent. Lucrarea a fost publicată cu sprijinul financiar al Fundației Friedrich Naumann pentru Libertate România.

Fundația Friedrich Naumann pentru Libertate nu este responsabilă pentru conținutul materialului. Opiniile exprimate în această publicație sunt exclusiv ale autorilor. Acestea nu le reflectă obligatoriu pe cele ale Fundației Friedrich Naumann pentru Libertate. Această publicație poate fi reprodusă, stocată sau transmisă sub orice formă sau prin orice mijloace doar cu permisiunea scrisă a editorului.

CENTRUL PENTRU
**JURNALISM
INDEPENDENT**

**FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION** For Freedom.

Romania

Sumar

Studiul de față urmărește și analizează elementele care formează discursul iliberal în România anului 2020 și răspândirea lui de către actorii politici în presa mainstream.

Colectarea datelor a avut loc între 15 martie 2020 și 10 decembrie 2020 și s-a făcut prin monitorizarea presei. S-au folosit metode de cercetare calitativă precum analiza de discurs.

Trei evenimente majore au structurat atât colectarea datelor, cât și analiza prezentă: starea de urgență declarată ca urmare a răspândirii virusului SARS-CoV-2, responsabil de pandemia Covid-19 pe teritoriul României (16 martie - 15 mai), alegerile locale (septembrie), respectiv parlamentare (decembrie). Momentele de excepție precum acestea evidențiază intensificarea dezbaterilor politice în societate. Rezultatele cercetării noastre arată că:

✦ În timpul stării de urgență și al stării de alertă (monitorizare martie-august) cele mai comune teme iliberale au fost: rasismul anti-romi, discursul împotriva cetățenilor români care lucrează în străinătate sau a „diasporei”, atacurile împotriva unor drepturi fundamentale precum dreptul la expresie și dreptul la informație, discursul anti-justiție. Teme precum controlul populației și militarismul au fost și ele foarte populare, în special în lunile stării de urgență. Actorii care răspândesc aceste teme sunt diverși politicieni (reprezentanți ai tuturor partidelor politice aflate la guvernare), atât la nivel local, cât și național.

✦ În perioada alegerilor locale (pre-campanie și campania electorală propriu-zisă, 20 iulie – 26 septembrie 2020), discursul iliberal a vizat în mod special instrumentalizarea apartenenței la o identitate minoritară sau subreprezentată pentru a discredita candidați. Preponderente au fost discursurile anti-feminist, anti-LGBTQ și cel care declară sentimente xenofobe, care au căutat să minimalizeze și să bagatelizeze violența împotriva femeilor, a copiilor și a minorităților, folosind-o drept armă politică. Politicienii au fost principalul vehicul de propagare a acestor discursuri.

✦ Discursul iliberal din timpul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare a fost dominat de naționalism cu accent pe anti-maghiarism, discurs religios îndreptat împotriva măsurilor de protecție anti-Covid-19 și tentative de restrângere a unor drepturi fundamentale, precum dreptul la informare. Deși mai puțin prezent în presa mainstream, discursul iliberal în timpul campaniei pentru alegerile parlamentare a fost foarte prezent pe platformele sociale, în special pe Facebook și la mitingurile organizate de partidul AUR, unde cele mai virulente teme iliberale au fost promovate intens.

Ascensiunea în Parlamentul României a unui partid de extremă dreaptă a șocat o parte din publicul român. Dar discursul iliberal promovat de facțiuni precum AUR nu este o noutate în spațiul public din România. Presa joacă rolul de portavoce a acestui discurs, iar de multe ori simpla citare, fără o necesară punere în context, este suficientă pentru a legitimiza în ochii publicului discursul respectiv. Responsabilitatea presei de a prezenta mesaje echilibrate rămâne și e cu atât mai vitală acum. Diversificarea surselor de informare, a redacțiilor, educația media, profesionalizarea presei și a oamenilor politici sunt esențiale pentru combaterea discursului iliberal în viitor.

Introducere

Socul intrării în Parlament a unui partid din zona ideologică a noii drepte a dominat analizele politice zile la rând, după publicarea exit-poll-urilor alegerilor parlamentare din România, din 6 decembrie 2020. Vestea că Alianța pentru Unirea Românilor (AUR) a obținut 9% din voturile românilor a venit parcă din neant. În presa mainstream din România s-a scris nesemnificativ de puțin despre AUR ca partid politic. Reprezentanții lor nu au fost prezenți la dezbateri politice, nu au avut clipuri electorale la televiziunile cu acoperire națională, nu au fost întrebați ce cărți citesc și ce cred despre educația sexuală în școli¹. Cu puține excepții, nu au dat interviuri în campanie și nu și-au prezentat programul de guvernare în declarații de presă. Pentru majoritatea românilor, AUR nu a însemnat nimic. Pentru presa mainstream nu a fost un subiect suficient de relevant pentru a fi discutat. Totuși, mai mult de 500 de mii de români din țară și din străinătate i-au votat.

Există două întrebări majore legate de această surpriză. De ce nu am știut cine e partidul AUR - sau de ce nu l-am considerat relevant? Și de ce a devenit atât de popular un actor politic care promovează o ideologie a urii? Dacă prima întrebare necesită un alt tip de demers metodologic decât analiza de discurs, a doua întrebare va primi un răspuns parțial ca urmare a acestui studiu. Contextul apariției AUR pe scena politică din România e unul de lungă durată, dar succesul AUR în 2020 - nu ca mișcare de dreapta, ci ca partid politic - trebuie privit cu lentilele anului pandemiei.

Începând cu martie 2020, odată cu declararea stării de urgență, Centrul pentru Jurnalism Independent a început monitorizarea discursului public și a elementelor iliberale prezente în acesta, precum și a răspândirii lor în presa mainstream. Platformele de socializare și paginile de informații contrafăcute sau conspiraționiste au fost monitorizate punctual.

Studiul este unul calitativ și urmărește cum se construiește discursul iliberal în România în prezența unor evenimente „de excepție”: pandemia de Covid-19, alegerile locale și cele parlamentare. Am definit discursul iliberal prin trei categorii mari de elemente: discursul instigator la ură, discursul care promovează controlul societal și discursul care atacă drepturi fundamentale precum dreptul la liberă expresie și dreptul la informație.

Rezultatele acestui studiu ne-au arătat că ascensiunea AUR în România anului de criză 2020 nu ar trebui să șocheze pe nimeni. Naționalismul și atacurile asupra minorităților etnice fac parte din repertoriul tuturor liderilor politici din România, începând cu Președintele României. Misoginismul și atacurile asupra comunității LGBTQ sunt o armă folosită politic, în special în timpul alegerilor, când a fi „gay” devine o insultă la care se răspunde prin negări fervente. Nevoia de ordine și disciplină, de intervenții polițienești și pedepse au fost teme frecvente ale liderilor aflați la guvernare în ultimul an. Libertățile fundamentale au fost limitate atât concret, prin cenzură sau lipsa accesului la informație, dar și prin amenințări și denigrări ale presei acuzată că ar disemina „știri false”. Ideologia AUR nu iese cu mult în evidență în acest peisaj discursiv. Naționalismul, valorile neo-conservatoare, intoleranța la diferență, promovarea unui darwinism social pe de o parte, și a ordinii și disciplinei pe de alta, sunt prezente în discursurile tuturor partidelor politice. Ce deosebește AUR de alți actori politici este consensul la nivel de organizație privind aceste valori. Dacă în alte partide avem grade, nuanțe și grupuri ideologice mai diverse, în AUR avem – până în acest moment – un bloc ideologic mult mai coerent.

Discursul iliberal al partidului AUR coexistă în spațiul public alături de discursul iliberal al unor actori politici centrali. Relația presei cu acest tip de discurs duce la amplificarea lui, în cele mai multe cazuri. Studiul prezent va analiza și modul în care se raportează presa la discursul iliberal, cum gestionează nevoia de informare în raport cu cea de a nu reproduce ura și intoleranța. Odată pusă în acest context, ascensiunea partidului AUR poate rămâne o surpriză, dar încetează să fie un accident.

¹ Facem trimitere aici la un proiect Recorder, ‘Pe cine alegem? Catalogul complet al viitorului Parlament’, un demers extensiv de a prezenta toți candidații la alegerile parlamentare din 2020, dar care s-a limitat la membrii partidelor mari. Catalogul este disponibil aici: <https://recorder.ro/pe-cine-alegem-catalogul-aproape-complet-al-viitorului-parlament/>

Introducere, metodologie

Studiul de față folosește metode de cercetare calitative pentru a răspunde la întrebările:

- ✕ care sunt elementele care formează discursul iliberal în România anului 2020?
- ✕ care sunt actorii care răspândesc acest discurs în spațiul public?
- ✕ cum gestionează presa mainstream din România acest discurs? Care sunt practicile pozitive și negative observate în această perioadă?

Monitorizarea presei a avut loc între 15 martie 2020 și 10 decembrie 2020. Evenimentele care au structurat temporal colectarea datelor a fost:

- ✕ Starea de urgență (16 martie – 15 mai 2020) și starea de alertă (16 mai – 15 august 2020) (224 incidente)
- ✕ Campania și alegerile locale: 28 august – 26 septembrie 2020 (79 incidente)
- ✕ Campania și alegerile parlamentare: 6 noiembrie – 5 decembrie 2020 (91 de incidente)

Alături de monitorizarea făcută de cercetătorii CJI, am urmărit și monitorizările jurnaliștilor de la Casa Jurnalistului pentru perioada stării de urgență² și a alegerilor locale³ și cele ale celor de la G4Media pentru alegerile parlamentare⁴.

Monitorizarea a avut loc de-a lungul acestei perioade, dar a fost intensificată în timpul perioadelor de excepție precum starea de urgență și campaniile electorale. Acestea sunt momente în viața politică a țării care stimulează comunicarea actorilor publici și creează oportunitatea unui dialog mai intens în societate.

Actorii urmăriți:

- ✕ Persoane publice, reprezentanți ai instituțiilor statului precum Președintele, Prim-Ministrul, miniștrii și responsabilii activi în gestionarea crizei sanitare; lideri ai partidelor politice; lideri din administrația locală; reprezentanți ai unor instituții cu influență precum Poliția, Armata și Biserica Ortodoxă Română;
- ✕ Lideri de opinie, precum jurnaliști și intelectuali cu puternică prezență publică;
- ✕ Rareori: staruri sau sportivi.

Organizațiile de presă urmărite:

- ✕ Site-urile televiziunilor cu acoperire națională cu cele mai mari audiențe ale emisiunilor de știri: ProTV, Digi24, Antena 1, România TV⁵;
- ✕ Presa online, națională și locală;
- ✕ Punctual: platformele de socializare ale persoanelor publice, dacă au inițiat un incident.

² <https://coronavirus.casajurnalistului.ro/>

³ <https://alegeri.casajurnalistului.ro/>

⁴ <https://www.g4media.ro/alegeri-parlamentare>

⁵ Am luat în considerare cifrele de audiență a emisiunilor de știri din martie 2020, la începutul perioadei de colectare a datelor: <https://www.paginamedia.ro/2020/04/audiente-stiri-martie-2020#>.

Introducere, metodologie

Metoda de cercetare calitativă urmărește construcția discursului iliberal și a elementelor care îl formează. În urma unui exercițiu de pre-monitorizare și cu ajutorul literaturii de specialitate privind discursul iliberal, următoarele elemente ale discursului au fost definite:

Izolaționism	Rasism și xenofobie	Clasism	Gen și Sexualitate	Autoritarism/Statism
Sentimente anti-UE	Intoleranța religioasă, sentimente anti-romi, anti-maghiari	Sentimente anti-emigranți, săraci, „asistați social”	Misoginie, discurs homofob, transfob, anti-LGBTQ, anti-avort, împotriva educației sexuale	Militarism, discurs anti-justiție, promovarea controlului populației și a măsurilor punitive

Studiul a mai urmărit și discursuri care atacă drepturile fundamentale care garantează libertatea presei – dreptul la liberă expresie și dreptul la informare, precum și încălcări ale acestora.

Pentru o definiție funcțională a iliberalismului am folosit propunerea lui Paweł Surowiec & Václav Štětka⁶, care definesc discursul iliberal ca o ideologie neo-conservatoare, ce pune accentul pe patriotism, religie, valorile tradiționale, deseori cu tendințe de etnocentrism, rasism și homofobie. Am adăugat la aceste elemente autoritarismul și clasismul pentru că deseori cei care aderă la aceste valori susțin un stat polițienesc puternic și unul social slab. Conform unui studiu din 2014, discursul instigator la ură este o parte importantă a acestui discurs, iar în România principalele ținte ale discursului urii sunt românii, evreii, maghiarii, minoritățile sexuale (LGBTQ), precum și grupurile religioase, iar sursele cele mai frecvente ale acestui tip de discurs sunt jurnaliștii, politicienii și liderii de opinie, dar și autoritățile publice, instituțiile de menținere a ordinii și controlului și grupările de extremă dreaptă⁷. Actorii care operează la nivel local sunt mai dispuși să folosească acest tip de discurs decât cei care activează la nivel național⁸.

⁶ Paweł Surowiec & Václav Štětka (2020) Introduction: media and illiberal democracy in Central and Eastern Europe, East European Politics, 36:1, 1-8, DOI: 10.1080/21599165.2019.1692822

⁷ Daniela Anghel și Gabriel Bădescu, 2014, Discursul instigator la ură în România, disponibil online aici: http://www.fdsc.ro/library/files/studiu_diu_integral.pdf

⁸ Active Watch, 2019, Raportul privind discursul intolerant și instigarea la ură, disponibil online aici: <http://blog.activewatch.ro/diverse/raportul-anual-cu-privire-la-discursul-intolerant-si-instigator-la-ura/>

Starea presei în anul de excepție 2020

Libertatea și pluralismul în presă. Problemele legate de sustenabilitatea financiară a jurnalismului în România sunt deseori problemele amintite prioritar de orice observator al presei din țară. Raportul „Starea Presei”, publicat de CJI în martie 2020⁹, enumera cele mai des identificate probleme ale presei, așa cum au fost ele definite de către jurnaliștii intervievați: „problemele legate de sustenabilitatea financiară, concentrarea puterii economice în mâinilor unor actori mari, presiunile politice și partizanatul neasumat, în presa locală și națională.” Raportul adaugă: „Diluția identității jurnalismului este una dintre problemele fundamentale ale presei din România. Aflată în concurență continuă cu platforme sociale, presa aleargă după trafic, dă știri pe bandă rulantă, dar interesul public apare mult prea rar.” În ceea ce privește pluralitatea media, ultimul raport Media Pluralism Monitor identifică lipsa de inclusivitate a presei din România drept un factor de risc foarte ridicat. Accesul la media al minorităților este redus¹⁰, doar comunitatea maghiară având un sistem media propriu care o deservește – deși acesta este acaparat politic de către liderii politici maghiari din Transilvania, iar în ultimii ani și de guvernul maghiar al premierului Viktor Orbán¹¹. Comunitatea romă, cel puțin la fel de numeroasă, nu are televiziuni, ziare, presă online sau radiouri dedicate, fiind comunitatea cea mai săracă și expusă excluziunii economice și sociale din țară.

Situația financiară a presei. Industria media era pe o pantă financiară ascendentă în 2019, cu toate tipurile de media în creștere, în afară de presa tipărită, care scăzuse cu 5% în 2019 față de 2018. Dacă înainte de criza sanitară predicțiile de creștere erau evidente, după declararea stării de urgență industria media devenea unul din cele mai vulnerabile sectoare. Media Factbook estima o scădere cu 16% a pieței media comerciale, ceea ce ar însemna pierderi de aproximativ 78 mil. EUR, din totalul de 480 mil. EUR cât a înregistrat industria în 2019¹².

La doar o săptămână de la declararea stării de urgență, Biroul Român de Audit Transmedia (BRAT) estima că veniturile din publicitate ale presei online scăzuseră cu 50% față de aceeași perioadă din 2019. Veniturile chioșcurilor de ziare au scăzut la 10% din venitul aceleiași perioade ale anului precedent, în condițiile restricțiilor de circulație impuse prin starea de urgență. În mod ironic, asta s-a întâmplat în timp ce știrile online au înregistrat valori duble de trafic, iar consumul general de informații publicate pe site-uri a crescut cu 54% începând cu 9 martie¹³. Pentru a contracara o parte din efectele economice ale crizei, Guvernul României a rezervat un ajutor financiar de aproximativ 50 mil. EUR pentru presa din țară. Câteva organizații de media au refuzat să acceseze aceste fonduri, argumentând că acest tip de finanțare poate ridica semne de întrebare privind credibilitatea presei, precum și a independenței instituțiilor de presă față de stat. Recorder¹⁴, Newsweek România, G4Media¹⁵, RFI sunt printre organizațiile care au declarat public că nu vor lua bani de la Guvern prin această schemă de finanțare.

Contextul stării financiare a presei, a pluralismului și libertății media este important de notat, chiar și sumar, pentru că oferă o înțelegere structurală a problemei discursului iliberal și a răspândirii lui în România.

⁹ <https://cji.ro/starea-mass-media-2020/>

¹⁰ Monitoring Media Pluralism in the Digital Era: Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018-2019, Country Report: Romania, disponibil online aici: https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/67815/romania_results_mpm_2020_cmpf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹¹ Kiss T. (2018) Media Consumption and the Hungarian-Language Media in Transylvania. In: Kiss T., Székely I., Toró T., Bárdi N., Horváth I. (eds) Unequal Accommodation of Minority Rights. Palgrave Politics of Identity and Citizenship Series.

¹² Media FactBook 2020 poate fi descărcat aici: <http://www.mediafactbook.ro/>

¹³ <https://www.brat.ro/stiri/comunicat-de-presa-sprijin-din-partea-autorita-ilor-pentru-editorii-legitimi-de-presa-scrisa-i-online.html>

¹⁴ <https://recorder.ro/recorder-nu-se-inscrie-pe-lista-institutiilor-de-presa-care-solicita-bani-de-la-guvern-cateva-explicatii/>

¹⁵ <https://www.g4media.ro/ce-nu-veți-auzi-niciodată-de-la-presa-finantată-de-guvernul-orban-cum-au-capitalizat-liberalii-moguli-care-nu-aveau-nevoie-sau-nu-merita-ajutor.html>

Criza sanitară și vina noastră colectivă

Apariția primelor cazuri de infecții cu virusul SARS-CoV-2 în România în februarie-martie 2020 a declanșat o conversație în spațiul public în jurul cauzelor și căilor de răspândire a acestuia în țară. Deși virusul se răspândește la acea vreme în toată Europa, în special în Italia, Spania și Franța, în Europa Centrală și de Est numărul cazurilor era semnificativ mai mic. În săptămâna în care România a intrat în starea de urgență, numărăm în medie 55 de infecții noi pe zi¹⁶. Odată cu instaurarea stării de urgență în 16 martie¹⁷, s-au impus măsuri stricte de control al populației, precum limitarea dreptului la mișcare, limitarea dreptului la întrunire și instituționalizarea (carantinarea) persoanelor testate pozitiv. De asemenea, s-a încercat limitarea răspândirii informațiilor „false” privind pandemia prin blocarea unor pagini și a unor articole online. Nerespectarea acestor măsuri avea consecințe financiare serioase, cum ar fi amenzi de minim 2.000 de lei (aproximativ 400 Euro) în cazul ieșirii în spațiul public fără declarația pe proprie răspundere, sau cu acest document în posesie, dar completat greșit. În primăvara anului 2020, România era închisă în casă din cauza unei pandemii cauzate de un virus despre care se știa foarte puțin și care făcea ravagii în mai multe țări din lume. Frica și nesiguranța au fost sunetul de fond al anului.

Temele discursurilor dominante ale crizei sanitare s-au cristalizat devreme în spațiul public. Cozile de la intrarea în țară, cazurile de nerespectare a interdicției de a ieși pe stradă, amenzi usturătoare, întrunirile ilegale au împânzit programele de știri și conținutul scris. Din temele monitorizate de CJI pe parcursul stării de urgență și al primelor trei luni ale stării de alertă, rasismul anti-romi, ura față de emigranții români întorși în țară, discursul statist cu accente puternice pe controlul populației au fost temele prevalente notate în discursul public. Dacă discursurile anti-romi și anti-emigranți au fost circulate de o varietate de actori la nivel național și local – oameni politici, jurnaliști, autorități locale, personalități sportive etc. –, discursul statist a fost emis, în mod predictibil, de reprezentanți ai statului și reprodus în media cu puțină rezistență sau context.

1. RASISMUL ANTI-ROMI

La 9 martie 2020, cu o săptămână înainte de declararea stării de urgență, se vehiculează deja în spațiul public „problema” etnicității romilor a primelor victime ale noului coronavirus. La acel moment, majoritatea țărilor europene aveau un număr semnificativ de cazuri de persoane infectate cu Covid-19, iar România identificase și ea deja primul caz în februarie. Cu toate acestea, la primul caz dintr-un liceu din Timișoara, etnia romă a elevei infectate este cea care „explică” îmbolnăvirea. Prefecta de Timiș, într-o conversație înregistrată de inspectoarea generală a județului, refuză să ia în considerare măsuri de limitare a răspândirii virusului, explicând apariția cazului prin apartenența la etnia romă a elevei infectate. Prejudecățile structurale ale instituțiilor din România vor ieși din nou la lumină în timpul pandemiei și vor influența răspunsul lor la criză.

Un studiu IRES¹⁸ asupra percepției despre romi în timpul pandemiei arată că 52% din populația care a participat la sondaj a citit sau a auzit știri despre romi în perioada stării de urgență, 83% dintre aceștia au primit aceste informații de la televizor, iar 7% de pe platforme sociale. Proporția știrilor negative despre romi a fost aproape dublă față de știrile pozitive: 41% știri negative versus 28% știri pozitive. 28% dintre respondenți au catalogat știrile ca fiind neutre. Deși publicul român e în continuare racordat la televizor, platformele de socializare devin foarte prezente ca sursă de informare. Același studiu arată că articolele din media online care tratează teme despre romi au o rată mai mare a comentariilor decât articolele pe alte teme, iar acestea sunt în proporție de 80% negative. De asemenea, odată cu declanșarea stării de urgență, articolele din mediul online care menționează romii au o creștere de 36% .

¹⁶ <https://www.cnscbt.ro/index.php/analiza-cazuri-confirmate-covid19/1643-analiza-cazuri-confirmate-pana-la-5-04-2020/file>

¹⁷ <https://www.presidency.ro/ro/media/decrete-si-acte-oficiale/decret-semnat-de-presedintele-romaniei-domnul-klaus-iohannis-privind-instituirea-starii-de-urgenta-pe-teritoriul-romaniei>

¹⁸ <https://ires.ro/articol/403/percep-ia-asupra-romilor-in-timpul--pandemiei-de-covid-19>

1.1. Etnia - sursa și antidotul virusului

Dacă etnia romă este văzută ca o cauză posibilă a infectării cu noul coronavirus, în alte instanțe ea devine scutul protector împotriva virusului. Dacă romii se îmbolnăvesc, se întâmplă pentru că sunt romi, nu pentru că sunt expuși la virus, iar dacă nu se îmbolnăvesc, e pentru că „anticorpii țigănești” îi protejează. Reprezentativ pentru această temă este un articol publicat la 20 martie 2020 de Evenimentul Zilei, cu titlul „Anticorpii țigănești au învins „Eurovirusul” în cartierul „La Capace” din Jilava”¹⁹. Acesta sugerează, cu un ton ironic, că persoanele de etnie romă ar fi imune la noul virus. Din singura interacțiune raportată de publicație cu un localnic, reiese că sătenii înțeleg că trebuie să se distanțeze social și să se protejeze: „Ne ferim pentru sănătatea noastră. E normal să ne speriem, ca să ne ferim copiii și nepoții de boala asta”. Acest aspect nu este comentat deloc, articolul prezentând, în schimb, în detaliu, condițiile precare de locuire ale sătenilor, subliniind faptul că aceștia fură curent și locuiesc pe terenuri pentru care nu au acte de proprietate. Comparația cu Vestul Sălbatic – Jilava e o localitate în imediata vecinătate a capitalei – face apel la tema clasică rasistă anti-romi: sălbăticia, asociată cu criminalitatea, puterile magice - corpurile romilor ori îi protejează de virus, ori îi fac principalii răspânditori. Rezultatul în ambele cazuri este totala neglijență a autorităților.

1.2. Frica de romi și descinderile Poliției

Cazuri de intervenții ale poliției împotriva romilor din diferite părți ale țării: cazul Bolintin-Vale²⁰, descinderi ale poliției la Cluj²¹, în cartierul Rahova²² din București, în Babadag²³ au fost amplu mediatizate în presa din România, atât în cea tradițională, cât și pe platformele de socializare. Scenariul acestor știri urmărește un fir narativ similar: un grup de persoane de etnie romă, dintr-un cartier sau o localitate unde romii sunt majoritari, nu respectă măsurile impuse de ordonanța militară. De cele mai multe ori este vorba de o petrecere sau un eveniment social. Pentru că în perioada stării de urgență întrunirile erau interzise, cei care organizau sau participau la aceste întâlniri încălcau legea. Descinderile poliției la aceste evenimente au fost într-o proporție covârșitoare caracterizate de violență: agresiune fizică asupra persoanelor care nu respectau măsurile – cazurile Rahova și Bolintin-Vale au fost printre cele mai mediatizate; acte de violență îndreptate împotriva poliției; arestări; carantinare zonală.

¹⁹ <https://evz.ro/anticorpii-tiganesti-au-invins-eurovirusul-in-cartierul-la-capace-din-jilava.html>

²⁰ <https://www.libertatea.ro/stiri/raport-oficial-cum-se-apara-seful-politiei-din-bolintin-care-a-batut-un-rom-culcat-la-pamant-2969029>

²¹ <https://gazetadecluj.ro/revolta-romilor-de-la-spitalul-de-boli-infectioase-din-cluj-napoca-inabusita-de-pulanul-jandarmilor/>

²² <https://www.antena3.ro/actualitate/petrecere-scandal-rahova-politia-paste-2020-567343.html>

²³ <https://www.g4media.ro/povestea-cartierului-de-romi-horahai-din-orasul-tulcean-babadag-care-a-intrat-in-carantina-totala-in-2016-primarul-le-a-demolat-casele-construite-ilegal-si-a-castigat-alegerile-la-un-singur-vot.html>

Criza sanitară și vina noastră colectivă / 1. RASISMUL ANTI-ROMI

De cele mai multe ori, volumul de forță este justificat prin limbaj alarmant: revoltă, război, scandal, pe de o parte – pulan, focuri de armă, sute de polițiști și jandarmi, pe de alta.

„Au urmat scene de război în cartierul Rahova, acolo unde sute de polițiști și jandarmi au intervenit pentru a liniști spiritele”²⁴

„Revolta romilor de la Spitalul de Boli Infecțioase din Cluj Napoca, înăbușită de pulanul jandarmilor”²⁵

Conflictul social dintre romi și forțele de ordine este implicit. Rareori conținutul știrilor include perspectiva grupurilor vizate de descinderi, declarațiile sau interviurile sunt luate reprezentanților instituțiilor statului, iar imaginile prezentate includ adesea forțe de ordine în poziții intimidante, similare unor forțe de ocupație.

SURSA: G4Media²⁶

Același studiu publicat de IRES ne arată că, din publicul participant la sondaj, doar 19% cred că forța folosită împotriva romilor e exagerată, restul susținând că este potrivită sau prea slabă. 80% dintre respondenți cred că romii au respectat restricțiile mai puțin decât alte etnii.

Discursul anti-romi a fost inițiat în media fie de incidentele violente care au fost descrise mai sus, fie a fost promovat și de personalități politice precum fostul președinte Traian Băsescu, Traian Berbeceanu, șeful de cabinet al ministrului Vela²⁷ și fostul primar al orașului Târgu Mureș, Dorin Florea.

Voci care condamnă violența împotriva romilor au fost de cele mai multe ori reprezentanții comunității rome precum Romani CRISS²⁸ și Uniunea Civică a Tinerilor Romi, Emil Neia Lăcătuș, președintele Partidei Romilor²⁹, reprezentanți ai Consiliului Național Pentru Combaterea Discriminării, cum e președintele instituției, Asztalos Csaba³⁰, și voci din mediul activist și din cel academic.

²⁴ <https://www.antena3.ro/actualitate/petrecere-scandal-rahova-politia-paste-2020-567343.html>

²⁵ <https://gazetadecluj.ro/revolta-romilor-de-la-spitalul-de-boli-infecioase-din-cluj-napoca-inabusita-de-pulanul-jandarmilor/>

²⁶ <https://www.g4media.ro/povestea-cartierului-de-romi-horahai-din-orasul-tulcean-babadag-care-a-intrat-in-carantina-totala-in-2016-primarul-le-a-demolat-casele-construite-ilegal-si-a-castigat-alegerile-la-un-singur-vot.html>

²⁷ <https://www.libertatea.ro/stiri/traian-berbeceanu-sef-de-cabinet-al-lui-marcel-vela-la-violenta-trebuie-raspuns-cu-violenta-2963088>

²⁸ <https://www.agerpres.ro/comunicate/2020/04/24/comunicat-de-presa-romani-criss--492595>

²⁹ <https://www.observatorbn.ro/2020/03/17/emil-neia-lacatus-apel-in-sprijinul-romilor-cea-mai-vulnerabila-etnie-la-raspandirea-coronavirusului-le-cere-autoritatilor-sa-nu-ii-excluda-in-planurile-lor-de-limitare-a-epidemei/>

³⁰ <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-23919137-ura-raspandeste-mai-repede-mai-intens-decat-coronavirusul-interviu-astzalos-csaba-seful-cncc-despre-riscurile-crisei-prin-care-trece-romania.htm>

The screenshot shows a news article on the G4Media.ro website. The main headline is "Povestea cartierului de romi horahai din orașul Tulcea Babadag, care a intrat în carantină totală/ În 2016, primarul le-a demolat casele construite ilegal și a câștigat alegerile la un singur vot". Below the headline is a sub-headline: "ANCHETE • 18 APRILIE 2020 • ANDREEA PAVEL • 20 COMENTARII". There are social media sharing icons for Facebook, Twitter, and WhatsApp. The article text begins with: "Cartierul Bendea din orașul Tulcea Babadag este locuit în totalitate de romi, care numără aproape o treime din populația comunității. Cartierul este situat la marginea orașului, pe drumul care leagă Tulcea de Constanța, și a fost izolat complet sâmbătă, după ce 12 persoane au fost depistate cu COVID-19." Below the text is a photograph of two men in military-style camouflage uniforms standing on a street. At the bottom of the article, there is another photograph showing a group of people, including one in a military uniform, near a building.

Criza sanitară și vina noastră colectivă

2. SENTIMENTUL ANTI-EMIGRANȚI

O publicație locală din județul Prahova, Observatorul Prahovean, rezumă, în ceea ce este unul dintre cele mai violente articole colectate în această cercetare, una dintre temele-simbol ale stării de urgență în România: migrantul care nu a contribuit de ani de zile la sistemul public de sănătate, dar care, după ani de activități ilegale în Vest, se întoarce să profite de serviciile statului român:

*Băi, putorilor, care n-ați plătit un leu impozit și v-ați întors să ne furați iar și să ne omorâți! Până când să vă mai suportăm nesimțirea, carantina, spitalizarea, figurile?*³¹

Discursul iliberal conține de multe ori teme xenofobe împotriva migranților, a străinilor, a invadatorilor care vor să profite, să distrugă sau să anihileze populația locală. Cele mai cunoscute personalități politice europene care promovează astfel de teme sunt prim-ministrul maghiar Viktor Orban, președinta Frontului Național din Franța, Marine le Pen, sau liderul UKIP, Nigel Farage. Discursul anti-migranți se îndreaptă în mod normal împotriva unei populații diferite de cea majoritară. În România, în mod excepțional, aceste teme sunt folosite împotriva unor persoane care fac parte din populația autohtonă. „Invadatorii” sunt acei români care nu au rămas în străinătate odată cu declanșarea crizei sanitare, în țări precum Italia, Spania și Franța, unde lucrează majoritatea emigranților români. Cândva cu un statut de eroi, care s-au sacrificat pentru binele țării și au reprezentat forțe civilizatoare, emigranții români au devenit „putori” care „au venit să ne omoare”.

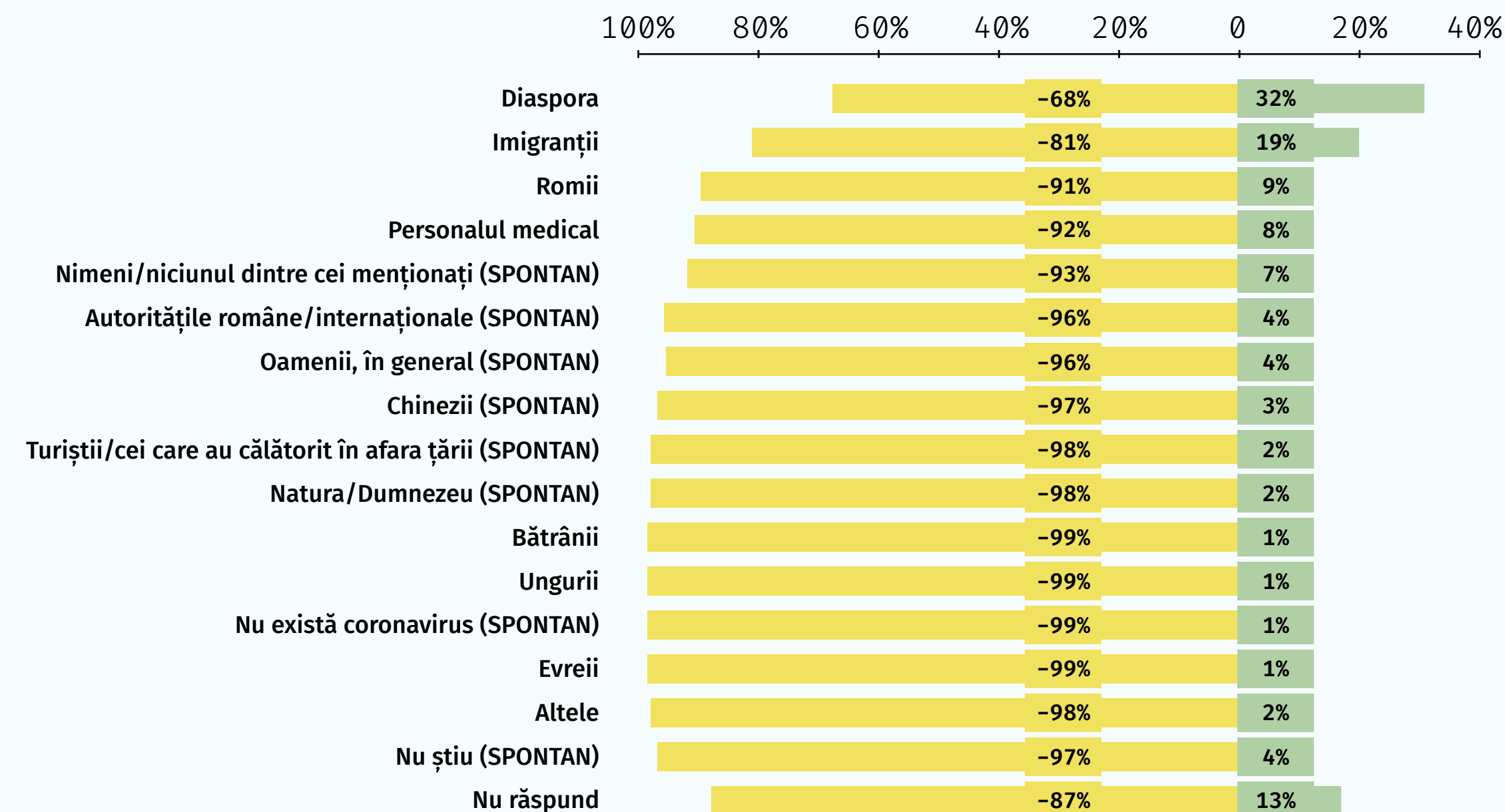
Credința că românii întorși în țară sunt principalii vectori de răspândire a virusului a fost foarte răspândită în România. Conform IRES, 32% din români cred că diaspora e de vină pentru răspândirea virusului, 19% cred că imigranții sunt de vină și 9% cred că romii sunt responsabili.

SURSA: Studiu IRES, finanțat de Fundația Agenția Împreună³²

PERCEPȚIA ROMILOR ÎN TIMPUL PANDEMIEI DE COVID-19 (SONDAJ DE OPINIE - IUNIE 2020)

Cine credeți că este principalul responsabil pentru răspândirea noului corona virus în România

DA NU

Ipozeza vinovăției romilor în răspândirea COVID-19 este confirmată de 1 din 10 români. Romii sunt pe locul 3 în atribuirea responsabilității, diaspora fiind considerată ca fiind principalul factor de difuzare a virusului.

³¹ <https://www.observatorulph.ro/voxpública/2565173-bai-putorilor-care-n-ati-platit-un-leu-impozit-si-v-ati-intors-sa-ne-furati-iar-si-sa-ne-omorati-pana-cand-sa-va-mai-suportam-nesimțirea-carantina-spitalizarea-figurile>

³² https://www.scribd.com/document/467755005/IRES-AGENTIA-IMPREUNA-Perceptia-Romilor-in-Timpul-Pandemiei-Covid-19-2020#from_embed

Criza sanitară și vina noastră colectivă / 2. SENTIMENTUL ANTI-EMIGRANȚI

Presa descrie aglomerările de la punctele de intrare în țară în termeni senzaționaliști precum „infernul de la Vama Nădlac”³³, „pericolul este la granița țării”³⁴, „asaltul Diasporei la granițe”³⁵.

Medic din vama Nădlac: „*Au venit cei cărora nu le mai merge cu furturile și prostituția*”³⁶.

Mecanismul prin care se răspândește de cele mai multe ori această temă este cel al numerelor copleșitoare: peste 200.000 de români vor intra sau au intrat în țară, peste 57.000 de români vin din Italia. Imaginile alăturate acestor știri sugerează aceeași idee: numerele copleșitoare, dezordinea, năvala, invazia.

SURSA: DIGI24³⁷

Această temă a emigranților responsabili pentru răspândirea virusului a fost declanșată de blocaje de tranzit la vămile din vestul țării, dar și de declarații ale Președintelui Iohannis, care le cerea emigranților români să rămână în țările unde lucrează, fără să ia în considerare faptul că întoarcerea în țară era, pentru cei mai mulți, o necesitate, nu o alegere.³⁸ Ministrul Afacerilor Interne, Marcel Vela, îi „invita” în centrele de izolare cu un ton ironic și nerespectuos. Reprezentanți ai partidelor politice PSD³⁹, UDMR⁴⁰ și PMP⁴¹ au ieșit și ei în spațiul public cu atacuri la adresa muncitorilor români care lucrau și trăiau în străinătate și care se întorceau acum în țară. Practic, tot spectrul politic din România a avut reprezentanți cu ieșiri publice agresive la adresa emigranților, fără să fi fost sancționați în nici un fel de liderii sau colegii lor. Este posibil ca urmările acestor atacuri să se fi văzut în rezultatele electorale impresionante ale unui nou partid politic care promova, în opoziție și în underground, mândria de a fi român.

Discursul anti-emigranți este deseori acompaniat de elemente de rasism anti-romi și clasism. Pentru o analiză mai coerentă a discursului iliberal, am creat categorii sau unități individuale, precum rasismul anti-romi sau discursul anti-emigranți, dar în realitate aceste elemente fuzionează de multe ori în textele jurnalistice.

³³ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/video-infernul-de-la-vama-nadlac-ce-se-intampla-acum-la-24-de-ore-dupa-o-situatie-cu-mare-risc-epidemiologic-1308523>

³⁴ <https://www.capital.ro/avertizarea-cumplita-a-lui-rafla-pericolul-e-la-granita-romaniei-ce-ne-va-lovi.html>

³⁵ https://adevarul.ro/news/eveniment/de-s-a-oprit-asaltul-diaspora-granite-1_5e8c9d2a5163ec4271825b03/index.html

³⁶ <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/medic-din-vama-nadlac-au-venit-cei-carora-nu-le-mai-merge-cu-furturile-si-prostitutia.html>

³⁷ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/video-infernul-de-la-vama-nadlac-ce-se-intampla-acum-la-24-de-ore-dupa-o-situatie-cu-mare-risc-epidemiologic-1308523>

³⁸ <https://www.businessmagazin.ro/actualitate/apelul-presedintelui-iohannis-pentru-diaspora-oare-cat-de-multe-victime-va-face-epidemia-nu-stim-dar-depinde-de-noi-sa-fie-cat-mai-putine-19046109>

³⁹ https://adevarul.ro/news/politica/psd-pnl-pune-zilnic-pericol-romani-incompetenta-hotie-mii-infecati-intra-zilnic-tara-din-prostia-cabinetului-pnl-1_5f003b475163ec42719f4140/index.html

⁴⁰ https://www.stiridiaspora.ro/un-deputat-udmr-cere-taxarea-romanilor-care-se-intorc-in-ara-in-aceasta-perioada_438739.html

⁴¹ <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/un-parlamentar-ii-critica-pe-unii-romanii-din-diaspora-zici-ca-noi-suntem-datori-la-ei.html>

POLITICĂ ACTUALITATE ECONOMIE EXTERNE SPORT TV MAGAZIN MAI MULTE

HOME > Știri > Actualitate > VIDEO. Infernul de la Vama Nădlac. Ce se întâmplă, la 24 de ore după o situație cu mare risc epidemiologic

VIDEO. Infernul de la Vama Nădlac. Ce se întâmplă, la 24 de ore după o situație cu mare risc epidemiologic

17.05.2020 19:03

Au trecut trei zile de la încetarea stării de urgență și instituirea stării de alertă și există deja o situație periculoasă, cu risc mare epidemiologic: aglomeratia infernală de la Vama Nădlac, care a început sâmbătă și a continuat și duminică. Situația a părut scăpată de sub control acolo, deși au fost trimiși în vamă și jandarmii. Sunt sute de oameni care au stat 24 de ore pur și simplu claie peste grămadă, fără să respecte niciun fel de precauție împotriva coronavirusului.

Abia redeschis traficul rutier, punctul de trecere a frontierei de vest este plin de mașini, atât pe sensul de ieșire, cât și pe cel de intrare în țară. La Vama Nădlac mii de oameni au stat înghesuiți unul într-altul, fără niciun fel de distanțare. Autoritățile române și maghiare au decis deschiderea punctului de trecere a frontierei Borș ca urmare a situației din Vama Nădlac I.

Vama Nădlac, ziua a doua. Cine sunt românii care vor să vină în țară

„Huooo, huooo” - în huiduile și claxoane a început și a doua zi a marii înghesuile de la vama din Arad.

Aglomeratie infernală în vămile din vest
Peste 13.000 de români în carantină instituționalizată, 15.854 în izolare

embed <iframe src="https://www.digi24.ro/ro/embed/stiri/actualitate/video-infernul-de-la-...>

Vor primi românii compensații pentru reacțiile adverse grave la vaccin? Răspunsul lui Valeriu Gheorghiuță

Cum se vor vaccina profesorii, începând de miercuri. Valeriu Gheorghiuță a explicat procedura

Un medic cere regândirea strategiei naționale: Toate spitalele ar trebui să aibă zone COVID. Am trecut ficăam rabat de la dezinfecție

Mii de oameni sunt înghesuiți unul într-altul, fără niciun fel de distanțare, la punctele de trecere a frontierei. Sunt românii care vor să revină în țară, odată ce carantina nu mai e obligatorie.

„Pe mine mă duc în carantină acum, după condițiile astea, mă duc cu virusul acasă. Poate m-am ferit în Anglia să nu-l iau și mă duc acasă să dau la familie”, spune infuzia unul dintre românii care așteaptă să treacă granița

Criza sanitară și vina noastră colectivă

3. DISCURSUL PRO-ORDINE ȘI ANTI-JUSTIȚIE

O altă temă care a marcat discuțiile publice din România a fost cea privind respectarea măsurilor de prevenție a răspândirii virusului și implicarea Ministerului Afacerilor Interne (MAI) în gestionarea crizei sanitare. Odată cu declararea stării de urgență, s-au instituit o serie de pedepse pentru cei care nu respectă aceste măsuri. Mișcarea liberă a populației a fost sever restricționată, iar accesul în spațiul public a fost permis doar cu o declarație pe proprie răspundere care conținea traseul exact al persoanei și motivul deplasării – și acesta din urmă era reglementat prin lege și restrâns la un număr de circumstanțe strict definite. Amenziile pentru nerespectarea acestei măsuri începeau de la 2.000 de lei (aproximativ 400 Euro), o sumă restrictivă inclusiv pentru cetățenii din clasa de mijloc a României. Odată ce MAI a devenit principalul coordonator al eforturilor de gestionare a crizei sanitare⁴², iar Grupul pentru Comunicare Strategică unul dintre principalii comunicatori în relația cu presa și populația, criza părea una mai puțin sanitară și mai mult o criză a ordinii publice.

*„Cluj-Napoca va fi monitorizat cu drone. Oamenii vor fi verificați dacă respectă izolarea”.*⁴³

*„10.000 de militari au ieșit pe străzi. De ce aceștia sunt echipați în ținută de luptă”.*⁴⁴

VIDEO „Armata a scos pe străzile din București soldați și vehicule militare. Centrul Capitalei, înțesat de poliție, jandarmerie și militari”.⁴⁵

SURSA: DIGI24⁴⁶

⁴² Articolul 5 al Decretului nr. 195 din 16 martie 2020 privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfs/223831>

⁴³ https://www-wall-street-ro.cdn.ampproject.org/v/s/www.wall-street.ro/articol/Sanatate/253138/o-noua-era-clujenii-vor-fi-verificati-daca-respecta-izolarea-cu-drone.html-amp?usqp=mq331AQFKAGwASA=&fbclid=IwAR3mURtbumctMEIP8iRagAd0lPWzyw90VMvhbj_tNio2VntCjN7jsl-ElE9U&amp_js_v=0.1#aoh=15864428437301&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&amp_tf=De%20pe%20%251%24s&ampshare=https%3A%2F%2Fwww.wall-street.ro%2Farticol%2FSanatate%2F253138%2Fo-noua-era-clujenii-vor-fi-verificati-daca-respecta-izolarea-cu-drone.html

⁴⁴ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/10-000-de-militari-au-iesit-pe-strazi-de-ce-acestia-sunt-echipati-in-tinuta-de-lupta-1281031>

⁴⁵ <https://www.g4media.ro/video-armata-a-scos-pe-strazile-din-bucuresti-soldati-si-vehicule-militare.html>

⁴⁶ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/10-000-de-militari-au-iesit-pe-strazi-de-ce-acestia-sunt-echipati-in-tinuta-de-lupta-1281031>

The screenshot shows a news article on the DIGI24.ro website. The article title is "10.000 de militari au ieșit pe străzi. De ce aceștia sunt echipați în ținută de luptă". The author is Mihnea Lazăr, and the date is 25.03.2020 15:26. The article features a photo of a soldier in full combat gear, including a helmet and a rifle. The text discusses the military's role in maintaining public order during the COVID-19 crisis, mentioning the Ministry of Internal Affairs (MAI) and the Ministry of National Defense. It notes that approximately 10,000 soldiers are deployed in Bucharest, equipped for combat, to ensure the safety of the capital and its surroundings. The article also mentions that the military is supporting the police and the gendarmerie in their efforts to control the situation.

Criza sanitară și vina noastră colectivă / 3. DISCURSUL PRO-ORDINE ȘI ANTI-JUSTIȚIE

Imaginea prezentată la majoritatea posturilor de știri era cea a unei țări în stare de asediu, unde pericolul unui atac la integritatea fizică a cetățeanului era iminent. Rareori a fost contestată de presă decizia de a gestiona o criză sanitară și de a controla cu armata un virus care se transmite prin aerosoli.

Prin vocile președintelui Iohannis, a Prim-ministrului Ludovic Orban și a Ministrului Afacerilor Interne Vela, apelurile către respectarea regulilor erau omniprezente. Numărul polițiștilor aflați pe străzi, numărul amenzi și al cazurilor nenumărate de încălcare a măsurilor au devenit subiectele de zi cu zi ale știrilor. Apelurile către respectarea măsurilor de siguranță nu sunt în sine o temă cu conotații autoritare, dar atunci când sunt prezentate alături de măsuri punitive și „amenințări” creează imaginea unui stat care controlează doar prin pedepse, sau folosind frica drept motivare. Această imagine a necesității forțelor de ordine pentru a gestiona pandemia a fost serios afectată odată ce Avocatul Poporului a contestat la Curtea Constituțională măsurile punitive ale statului, iar amenziile prea mari - și lipsite de proceduri transparente de aplicare - au fost declarate neconstituționale. Carantinarea forțată a persoanelor infectate, precum și starea de alertă care urma stării de urgență au fost apoi și ele declarate neconstituționale. În urma acestor decizii, Prim-ministrul Ludovic Orban a inițiat o serie de atacuri la adresa Avocatului Poporului, numind instituția „dușmanul poporului”⁴⁷, cerând demiterea Renatei Weber⁴⁸, acuza Curtea Constituțională de zădărnicierea combaterii pandemiei⁴⁹ și susținând că aceste instituții sunt aservite Partidului Social-Democrat⁵⁰.

VIDEO | Guvernul a adoptat proiectul de lege privind carantina, izolarea și internarea obligatorie. Orban: „E o situație fără precedent, CCR este filiala PSD.”

Promovarea discursului anti-justiție alături de discursul pro-ordine este periculoasă pentru că legitimizează o poziție de putere a brațului de forță al statului, în detrimentul celui care supervizează tocmai potențialele abuzuri de putere. Odată ce criza sanitară a fost definită ca o criză a ordinii publice, iar numărul cazurilor a crescut, cine e responsabil pentru acest lucru? Răspunsul intuitiv este: cei ce nu respectă ordinea publică. Iar dacă luăm în considerare numărul de amenzi aplicate în starea de urgență, este ușor să ajungem la concluzia că dușmanul este însăși populația țării.

⁴⁷ <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/orban-in-ultimele-luni-avocatului-poporului-s-a-transformat-in-dusmanul-poporului.html>

⁴⁸ <https://www.agerpres.ro/politica/2020/06/22/orban-renate-weber-nu-mai-este-de-mult-avocatul-poporului-ne-straduim-sa-obtinem-sustinere-pentru-demiterea-sa--527440>

⁴⁹ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/autoritatile-nu-ii-mai-pot-tine-pe-romani-in-izolare-si-carantina-pacientii-covid-au-inceput-sa-plece-din-spitale-incepand-de-vineri-1332925>

⁵⁰ <https://www.libertatea.ro/stiri/proiectul-de-lege-privind-carantina-in-sedinta-de-guvern-3056637>

4. LIBERTATEA DE EXPRESIE ȘI ACCESUL LA INFORMAȚII

O serie de măsuri restrictive la adresa presei trebuie menționate aici, deși nu fac parte *per se* din analiza de discurs din timpul stărilor de excepție.

4.1. Dreptul la liberă exprimare

Starea de urgență a fost inițial introdusă prin Decretul Prezidențial nr. 195, pentru 30 de zile, în data de 16 martie 2020 și a fost reînnoită la 14 aprilie pentru încă 30 de zile. Textul decretului prezidențial care a introdus starea de urgență în România restrângea drepturi fundamentale, precum dreptul la liberă circulație, dreptul la grevă, dreptul la viața familială și privată. Îngrijorător pentru dreptul la liberă expresie a fost **paragraful 54** al decretului prezidențial care menționează posibilitatea blocării conținutului unor publicații online sau a blocării accesului utilizatorilor din România la acestea, „dacă prin conținutul respectiv se promovează știri false cu privire la evoluția COVID-19 și la măsurile de protecție și prevenire”. Inițial o instituție publică cu sarcini tehnice și fără nici o expertiză în drepturi fundamentale, Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații (ANCOM) a fost însărcinată să ia deciziile privind blocarea conținutului considerat dăunător. Ulterior, responsabilitatea deciziilor a fost transferată Grupului de Comunicare Strategică (GCS), din nou o instituție fără expertiză în luarea deciziilor ce țin de dreptul la liberă exprimare. Mai mult, expertiza membrilor GCS nu a fost și nu este nici în prezent cunoscută, deoarece componența grupului nu a fost făcută publică, în pofida unor cereri exprese formulate public de CJI și de alte organizații. Pe parcursul stării de urgență au fost suspendate 15 website-uri și alte două au fost obligate să scoată de pe platformele lor articole publicate. Suspendările au încetat imediat după ridicarea stării de urgență.

Atacuri asupra dreptului la liberă exprimare au venit și din partea Poliției. Două cazuri de încălcare a dreptului de exprimare au fost semnalate în localitatea Florești, jud. Cluj. Iulia Ungureanu din Florești, studentă în Cluj-Napoca, a fost amendată pentru că a criticat modul în care primarul localității a gestionat criza⁵¹ și un bărbat a fost bătut după ce a afișat un banner anti-poliție pe balconul locuinței⁵². Presa locală a semnalat și alte cazuri în care utilizatori Facebook au fost amendați în baza legii 61/1991 pentru injurii aduse Poliției. Astfel, în Borșa, Șișești (Maramureș) și Hârlău (Iași) au fost amendate trei persoane care au criticat Poliția pentru modul în care a gestionat restricțiile impuse de starea de urgență, în toate cazurile folosindu-se și limbaj injurios la adresa instituției. Presa locală din Satu Mare informa⁵³ că șapte persoane au fost amendate în baza aceleiași legi pentru injurii și expresii aduse instituției, deși nu specifică motivele injuriilor.

⁵¹ <https://www.apador.org/wp-content/uploads/2020/04/Sesizare-MAI-abuz-politie-locala-Floresti.pdf>

⁵² <https://www.libertatea.ro/stiri/video-barbat-din-cluj-incatusat-de-agenti-pentru-ca-a-pus-pe-balcon-un-banner-in-care-critica-politia-2966569>

⁵³ <https://www.presasm.ro/amenda-mare-pentru-un-cetatean-dupa-ce-a-injurat-politia-pe-facebook/>

4.2. Dreptul la informare

Un atac direct la dreptul de informare a fost dublarea timpului de răspuns al instituțiilor publice la cererile de informații publice, de la 10 la 20 de zile în cazul cererilor simple, de la 30 la 60 de zile în cazul cererilor complexe și de la 24 la 48 de ore în cazul cererilor venite din partea presei. În practică, activitatea de furnizare de informații a fost de facto suspendată. În două cazuri documentate de presă, Direcții Județene de Sănătate – DSP Cluj și DSP Botoșani – au refuzat să răspundă la solicitările de informare în timpul crizei. Un ordin către prefecti al Ministerului Afacerilor Interne din 21.03.2020 a interzis publicarea de informații locale privind numărul de teste COVID efectuate, numărul persoanelor depistate pozitiv în urma testelor, starea de sănătate a pacienților și locațiile unde se vor deschide centre de carantină. Alte instituții – printre care și MAI – au ignorat pur și simplu cererile de informații.

De asemenea, au fost semnalate cazuri de amenințări la adresa personalului medical care avea contact cu presa și furniza informații privind gestionarea crizei, cum este cazul managerului Spitalului de Boli Infecțioase din Iași destituit din funcție⁵⁴ în urma dezbaterilor, sau cazul unui lider sindical al Poliției Timiș, care a fost cercetat disciplinar și trecut în rezervă atunci când a vorbit public despre practicile de încurajare a polițiștilor de a da cât mai multe amenzi⁵⁵. Ulterior, în urma reacțiilor publice de dezaprobare, polițistul a fost repus în funcție.

Dreptul la liberă expresie și dreptul la informare nu sunt elemente ale discursului iliberal per se, dar fac parte din setul de instrumente folosite de liderii iliberali pentru a-și promova agenda și a rămâne la putere. Accesul la informație permite publicului și jurnaliștilor să verifice declarațiile, promisiunile, acțiunile liderilor politici, iar libertatea de expresie oferă posibilitatea contestării puterii. Odată ce acestea sunt restrânse, puterea elitelor politice e mai puțin controlată. La nivel discursiv, atacurile asupra acestor drepturi fundamentale semnaleză o tendință spre impunitate și sunt un indicator de încredere asupra unor tendințe iliberale ale puterii politice.

⁵⁴ <https://www.libertatea.ro/stiri/mihnea-hurmuzache-destituit-sef-de-sectie-carmen-dorobat-3054402>

⁵⁵ <https://www.libertatea.ro/stiri/valer-kovacs-politist-ipj-timis-si-lider-de-sindicat-sefi-pun-presiuni-pe-noi-sa-dam-mai-multe-amenzi-in-starea-de-urgenta-2954262>

Alegerile locale și renașterea valorilor tradiționale

nițial programate pentru 28 iunie 2020, alegerile locale au fost amânate din cauza pandemiei și organizate pe 27 septembrie, data stabilită prin legea nr.135/2020⁵⁶. Alegerile au avut loc într-un context politic extrem de dificil, atât prin prisma crizei sanitare, cât și din cauza tensiunilor politice între un guvern minoritar și majoritatea parlamentară⁵⁷.

Organizarea alegerilor a fost contestată de diferiți politicieni. Prima voce care a reacționat și pledat pentru amânarea alegerilor locale a aparținut lui Ionuț Moșteanu, vicepreședinte USR și purtător de cuvânt al Alianței USR-PLUS, care a numit organizarea alegerilor o „iresponsabilitate” și a cerut președintelui Iohannis să organizeze consultări cu partidele⁵⁸. Câteva zile mai târziu, Alianța USR-PLUS transmite un comunicat de presă în care atrage atenția asupra faptului că organizarea alegerilor locale în condițiile date de pandemie ar putea influența participarea cetățenilor, iar asta ar altera procesul democratic⁵⁹. Liderul ProRomânia, Victor Ponta, susține că s-ar impune amânarea alegerilor locale pentru că persoanele implicate în organizarea acestora ar fi expuse unui risc mare de infectare⁶⁰. La începutul lunii septembrie, voci ale liderilor PSD, precum Marcel Ciolacu, declară că alegerile locale ar trebui amânate, din aceleași motive ce țin de pericolul la care s-ar expune populația în timpul pandemiei și acuză guvernul de „dublă măsură” – dacă școlile nu vor fi deschise, de ce s-ar organiza alegerile?⁶¹ Rareș Bogdan, prim-vicepreședintele PNL, a fost printre singurele voci din PNL care au solicitat amânarea alegerilor locale, tot din motive ce țin de sănătatea publică⁶².

În România, autoritățile publice locale se aleg prin vot direct, în baza unui singur tur de scrutin, pentru un mandat de 4 ani.

În pofida avertismentelor, la alegerile din 27 septembrie prezența la vot nu a scăzut semnificativ: au votat 46,62% dintre cetățenii cu drept de vot, cu 2 procente mai puțin decât la alegerile locale din 2016. Deși Bucureștiul a avut cea mai mică prezență la vot din țară, 36,92%, aceasta a fost cu 4 procente mai mare decât în 2016⁶³.

Primăria Municipiului București a fost câștigată de către candidatul independent Nicușor Dan, sprijinit de principalele partide de dreapta, cu 42,81% din voturile exprimate⁶⁴. La nivel național, la primării PNL a obținut un procent de 34,58%, PSD – 30,34%, iar USR-PLUS – 6,58%.

Discursul iliberal în alegerile locale

În perioada de pre-campanie, ca și în campania electorală propriu-zisă (20 iulie – 26 septembrie 2020⁶⁵), discursul iliberal a vizat în mod special instrumentalizarea apartenenței la o identitate minoritară sau subreprezentată pentru a discredita candidații. Preponderente au fost discursurile anti-feminist, anti-LGBTQ și cel care declară sentimente xenofobe, care au căutat să minimizeze și să bagatelizeze violența împotriva femeilor, a copiilor și a minorităților, folosindu-le drept armă politică. Politicienii au fost principalele vehicule ale acestui tip de discurs, ca de altfel și sursa discursului iliberal, iar presa a jucat un rol important în saturarea sferei publice cu mesaje iliberale, prin simpla citare a declarațiilor politicianilor, fără context sau analiză critică a acestor declarații.

⁵⁶ <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/227889>

⁵⁷ <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/guvernul-orban-i-este-demis-urmeaza-guvernul-orban-ii-ce-se-intampla-mai-departe-1255611>

⁵⁸ <https://romania.europalibera.org/a/un-lider-usr-cere-amanarea-alegerilor-locale-pe-fondul-pandemiei-/30730245.html>

⁵⁹ <https://romania.europalibera.org/a/usr-plus-cere-am%C3%A2narea-alegerilor-%C8%99i-consult%C4%83ri-cu-iohannis-/30753968.html>

⁶⁰ <https://www.digi24.ro/alegeri-locale-2020/victor-ponta-si-a-unit-fortele-cu-robert-negoita-la-primaria-capitalei-dar-vrea-amanarea-alegerilor-locale-1342120>

⁶¹ <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/ciolacu-vrea-amanarea-alegerilor-locale-daca-nu-se-deschid-scolile-in-14-septembrie.html>

⁶² <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/rare-bogdan-prim-vicepresedinte-pnl-spune-ca-alegerile-locale-din-septembrie-s-ar-putea-amana-1343089>

⁶³ <https://romania.europalibera.org/a/ce-arata-prezenta-la-vot-/30860145.html>

⁶⁴ <https://www.libertatea.ro/stiri/rezultatele-finale-ale-alegerilor-locale-2020-3147242>

⁶⁵ Articolele au fost colectate în perioada 20 iulie – 30 septembrie 2020.

Alegerile locale și renașterea „valorilor tradiționale”

1. RASISM ȘI XENOFOBIE

Rasismul anti-romi și-a făcut simțită prezența și în discursul electoral. Dacă la începutul pandemiei romii erau cei care răspândeau virusul, în perioada alegerilor locale ne întoarcem la retorica rasistă deja consacrată printre politicienii români, prin care comunitatea romă „se vinde pentru voturi”, „nu muncește” și trebuie „curățată” de pe teritoriul românesc. Romii sunt reduși la stereotipuri, iar „pericolul” pe care îl reprezintă pentru România este instrumentalizat pentru a câștiga voturi.

În an electoral, în timpul pre-campaniei, primăria Iași cere evacuarea unei familii de etnie romă⁶⁶ din locuința pe care o ocupă în baza unui certificat de handicap, din cauză că „vecinii nu mai au liniște” și „copiii îi terorizează”. Este constatat că au existat mai multe plângeri pentru perturbarea liniștii publice împotriva acestei familii. Autorul articolului, care folosește termeni precum „țigani”, ne informează că primarul în funcție, Mihai Chirica, a dispus demolarea mai multor clădiri cu risc seismic începând cu anul 2017, clădiri ocupate de „familii de țigani care au provocat deranj în zonă”, motiv pentru care zona respectivă a fost declarată una de risc, „din cauza activității infracționale”. Mai mult decât atât, același jurnalist scrie despre un centru multifuncțional pentru „familiile de țigani”⁶⁷ ce urmează să fie construit de primăria Iași. Se observă, așadar, o temă recurentă în comportamentul primăriei sub conducerea lui Mihai Chirica, reactivată în prag de alegeri: „curățarea” cartierelor de familiile de romi, ba chiar facilitarea voalată a segregării comunității rome din Iași – o formă de rasism instituționalizat, care, mai ales în pandemie, pune în pericol viața unor cetățeni români.

La 18 august, ziarul online Bugetul.ro⁶⁸ scrie că, într-o înregistrare apărută pe internet, Nicolae Giugea, candidatul PNL pentru primăria Craiova, „promite ajutoare sociale din bani publici (...) romilor care se plâng că nu au pensie din cauză că nu au

muncit”. Romii sunt apoi blamați pentru acest demers și reduși la stereotipul leneșului care a refuzat munca, cel care nu merită ajutor social, cel care este o povară în cârca statului, deși acesta nu oferă comunității rome reale șanse la incluziune socială și economică. Nu numai că articolul ignoră implicațiile socio-economice ale situației prezentate în articol prin discursul vădit anti-asistați social, un discurs clasist în sine, dar este și un exemplu pentru producerea și propagarea intenționată a limbajului rasist („țigani”). Jurnalistul de la Bugetul.ro preia articolul de pe site-ul stiripesurse.ro⁶⁹, unde textul nu conține termeni rasiști precum „țigani”, însă în articolul său acest termen își găsește un loc în titlul senzationalist și în textul rasist.

Un episod ilustrativ al gradului de toxicitate și nedreptate pe care îl aduce discursul urii, în special cel anti-romi, este folosirea asocierilor negative pentru etnia romă pentru a intimida și discredita candidați politici. Candidatul USR-PLUS pentru primăria Slatina, Florin Duca, este interogat de către Daniel Militaru, președintele PLUS Olt, în legătură cu presupusa schimbare de nume a acestuia, scrie Libertatea⁷⁰. Militaru insinua că Duca și-ar fi schimbat numele în 1997 din Fieraru în Duca. Discuția dintre cei doi aduce în prim-plan tema etniei rome, Militaru întrebându-l pe Duca dacă este „de etnie”, eufemism utilizat frecvent, adeseori ironic, pentru desemnarea apartenenței la etnia romă. Din dialogul lor reiese însă asocierea etniei rome cu „infractor, măturător etc.”, ca și cum persoanele de etnie romă nu ar fi demne de a participa activ în politică. Militaru susține că, în 2014, o persoană numită Fieraru Florin din Slatina ar fi fost condamnată pentru evaziune fiscală și crede că Duca Florin ar fi acea persoană. Comisia de Etică a PLUS a decis că insinuarea lui Militaru la adresa lui Duca a fost discriminatorie, iar Militaru a fost suspendat din funcție. Chiar dacă asemenea derapaje rasiste sunt taxate la nivel înalt, etnia romă este în continuare abstractizată și redusă la instrument de campanie politică.

⁶⁶ <https://www.bzi.ro/primaria-iasi-a-cerut-evacuarea-unei-familii-de-tigani-din-centru-au-terorizat-profesorii-arhitectii-si-medicii-din-zona-4007832>

⁶⁷ <https://www.bzi.ro/zona-cicoarei-va-avea-un-centru-multifunctional-pentru-familiile-de-tigani-licitatia-pentru-serviciile-de-asistenta-tehnica-a-fost-anulata-4011468>

⁶⁸ <https://www.bugetul.ro/inregistrarea-care-arunca-n-aer-scena-politica-pnl-le-ofera-pensii-tiganilor-de- peste-60-de-ani-pentru-a-obtine-votul-comunitatii-se-poate-face-treaba-asta/>

⁶⁹ https://www.stiripesurse.ro/video-candidatul-pnl-la-primaria-craiova-promite-ajutoare-sociale-pe-post-de-pensii-romilor-care-au-decis-sa-il-voteze_1496955.html

⁷⁰ <https://www.libertatea.ro/stiri/usr-plus-penalizeaza-un-sef-care-a-interogat-un-candidat-te-ai-nascut-de-etnie-cum-ca-sa-stim-si-noi-eu-te-intreb-ca-esti-candidatul-nostru-3107168>

Alegerile locale și renașterea „valorilor tradiționale” / 1. RASISM ȘI XENOFOBIE

În ziua alegerilor, primarul în funcție din Șeica Mare⁷¹, Sibiu, este filmat în timp ce explică unui grup de persoane de etnie romă cum să îl voteze, unde să pună ștampila pe buletinul de vot. Primarul a fost amendat⁷². Presa relatează acest incident într-un mod simplist, blamând romii și ignorând realitatea gradului ridicat de analfabetism⁷³ între cetățenii români de etnie romă din cauza accesului inegal la educație, fapt speculat de politicieni în propriul interes.

Discursul rasist anti-romi desconsideră, dezumanizează și instrumentalizează persoanele de etnie romă pentru a servi scopurilor clasei politice. Acesta naște o retorică ce normalizează discriminarea romilor și legitimizează agresiunea ca modalitate de a menține ordinea socială. Dintr-un articol Libertatea⁷⁴ aflăm despre tensiunile etnice din Borca, județul Neamț, unde etnicii români amenință comunitatea romă cu expulzarea sau cu incendierea, ca răzbunare pentru fapta comisă de patru tineri de etnie romă ce au bătut un tânăr de etnie română căruia i-au furat telefonul. Aflăm că a fost organizat și un protest cu trei zile înainte de alegerile locale, unde și-au exprimat opiniile împotriva comunității rome atât candidați pentru primărie din partea AUR și ProRomânia, cât și primarul în funcție, învățătoarea și alți localnici. Mai aflăm, de asemenea, despre discursul practicat pe platforme sociale – agresiv, dezumanizând persoanele de etnie romă numiți, „șobolani”, instigând mobilizarea etnicilor români pentru a-și face dreptate singuri acolo unde consideră că autoritățile au eșuat. Pentru că prezintă contextul tensiunilor etnice din Borca, rolul elitelor locale în instigarea la conflict și ură rasială, condițiile structurale care permit reproducerea acestui discurs, precum și rolul platformelor de socializare în propagarea lui, articolul publicat în Libertatea este un exemplu pozitiv de tratare a temei rasismului în presă.

*„Sincer, eu aș lua 20 de litri de benzină și le-aș da foc ca la șobolani! Să mă ierte Dumnezeu!
După care eu personal aș suna la poliție!”*

*„Fără ochii martorilor, câteva picioare și mâinile rupte, să vedeți cum se liniștesc sau
ne provoacă așa de tare încât să le dăm foc.”*

*„Borca avea bărbați vrednici, domnilor bărbați și tați, nu lăsați să intre frica în copiii voștri,
dacă nu există primar și poliție, apelați la metode clasice. Astea funcționează.”*

SURSA: Libertatea

Acest discurs este prezent constant în spațiul public și se face responsabil pentru inflamarea conflictelor sociale prin înțelegerea declarațiilor și a atitudinilor anti-romi asumate în spațiul public de către politicieni și reproduse de presă fără a fi cernute printr-un cadru critic.

⁷¹ <https://www.zf.ro/politica/alegeri-locale-2020-un-primar-din-judetul-sibiu-a-fost-filmat-in-19579649>

⁷² <https://sibiu100.ro/eveniment/204734-primarul-din-seica-mare-amendat-cu-1-400-de-lei-ce-incidente-electorale-s-au-mai-produs-in-judet/>

⁷³ https://www.economica.net/analfabetismul-pe-etnii-romanii-stau-mai-rau-decat-maghiarii-romii-sunt-in-top_57263.html

⁷⁴ <https://www.libertatea.ro/stiri/metoda-bolintin-romanii-grup-facebook-propun-expulzarea-incendierea-romilor-comuna-neamt-3148106?fbclid=IwAR0tBZKItiXh3NsF688uKJb7zBk4xxF3Brij-149U-uHe052DKjlogMhg5Q>

Metoda Bolintin. Românii dintr-un grup de Facebook propun expulzarea sau chiar incendierea romilor dintr-o comună din Neamț

Pe 20 septembrie, într-o zi de duminică, Damian, un adolescent de 16 ani din comuna Borca, județul Neamț, a fost tâlhărit și bătut de patru tineri romi, cu vârste între 17 și 23 de ani. Băiatul, căruia i s-a furat telefonul mobil, s-a ales cu traumatism cranio-cerebral, hematom cranian și contuzie coloana cervicală.

Agresorii au fost reținuți chiar a doua zi și trimiși în arest preventiv, pentru 30 de zile.

Dar, pentru unii săteni, intervenția autorităților nu a fost satisfăcătoare.

În câteva zile, oamenii au început să discute despre expulzarea romilor din comună sau chiar despre incendierea lor.

„Trebuie să se ieie singuri și să plece de acolo de unde o venit, de acolo din India (...) Trebuie expulzați”, a spus un bărbat tânăr într-un live.

„Sincer, eu aș lua 20 de litri de benzină și le-aș da foc ca la șobolani! Să mă ierte Dumnezeu! După care eu personal aș suna la poliție!”, a scris o femeie pe un grup de Facebook.

„Revolta etnică”

Mai întâi a avut loc un protest, prezentat în presă ca o „revoltă etnică”. „Localnicii acuză membri ai comunității rome că le-au făcut traiul insuportabil”, a titrat Adevărul. Protestul, organizat de un candidat la primărie, s-a desfășurat pe 24 septembrie, cu trei zile înainte alegerilor locale. Au participat peste 100 de localnici.

Alegerile locale și renașterea „valorilor tradiționale”

2. GEN ȘI SEXUALITATE

Când vorbim despre discursul iliberal, nu putem ignora dimensiunile de gen și sexualitate. Cu o perspectivă care angrenează convingeri religioase puternice, regăsim în perioada alegerilor locale câteva elemente care operează discursiv la nivel societal în spiritul excluziunii minorităților de gen, în spiritul trivializării violului și a pedofiliei și a încălcării autonomiei sexuale a femeilor. În acest spațiu, răspânditorii discursului iliberal urmăresc deprecierea calității de candidat a femeii și folosesc identitatea de gen care nu se încadrează cis/heteronormativității ca armă politică.

2.1. Trivializarea violenței sexuale

Bogdan Davidescu, fost primar PSD în comuna Șotrițe, Prahova, a candidat din nou pentru primărie în 2020, deși fusese condamnat definitiv pentru „pornografie infantilă”⁷⁵. Este reales primar⁷⁶. Primarul PNL, Damian Butnariu, din comuna Mogoșești-Siret, Iași, a candidat din nou, după dezvăuirile legate de implicarea sa într-un dosar de proxenetism deschis acum 13 ani, acuzat că ar fi plătit pentru „a întreține relații sexuale” cu fete minore traficate⁷⁷. Este reales primar⁷⁸. Cum tratează clasa politică violența sexuală comisă de membrii ei? Davidescu și Butnariu sunt excluși din partidele politice din care făceau parte după dezvăluirea faptelor pe care le-au comis. Partidele politice se delimitează declarativ de comportamentul candidaților incompatibili moral, însă nu au candidați înscrși pe liste pentru comunele respective⁷⁹, oferind de facto cale liberă foștilor membri către un nou mandat. Mai mult decât atât, materialele de campanie ale candidaților acum independenți folosesc aceeași grafică⁸⁰, sugerând clar apropierea față de partidele în cauză, PSD și PNL⁸¹.

SURSA: campinatv.ro

De asemenea, există numeroase articole care documentează cazuri de viol și nu fac distincția clară între actul sexual consimțit și viol, folosind exprimări care romantizează violul, sau îl normalizează. Libertatea scrie, de exemplu, că Butnariu „a făcut amor cu minore”⁸². Limbajul folosit în articol descrie o realitate alternativă, în care a viola o minoră răpită și traficată este doar o altă formă în care două persoane pot întreține relații sexuale. Asemeni situației din comuna Șotrițe⁸³, în Mogoșești-Siret locuitorii nu consideră că Butnariu ar fi nedemn pentru o nouă candidatură și nici că ar fi comis fapte inadmisibile, ci că ar fi fost oricum vina fetelor traficate⁸⁴. Iar acest discurs apologetic, ce blamează mai repede victima decât făptașul, contribuie la menținerea inegalității de gen, vulnerabilizând femeia în spațiul românesc.

⁷⁵ <https://www.libertatea.ro/stiri/un-fost-primar-psd-condamnat-pentru-pornografie-infantila-candideaza-din-nou-instanta-nu-mi-a-interzis-dreptul-asta-3103493>

⁷⁶ <https://www.actualitateaprahoveana.ro/editia-electronica/stiri-locale/condamnat-reales-invalidat-primarul-din-sotrite-a-fost-refuzat-de-instanta-30261>

⁷⁷ <https://www.libertatea.ro/stiri/primarul-iesean-care-a-intretinut-relatii-sexuale-cu-adolescente-traficate-candideaza-din-nou-3103921>

⁷⁸ <https://www.libertatea.ro/stiri/primarul-din-mogosesti-siret-care-a-intretinut-relatii-sexuale-cu-doua-minore-chiar-in-primarie-a-castigat-un-nou-mandat-3139308>

⁷⁹ <https://www.g4media.ro/primarul-din-judetul-iasi-care-a-facut-sex-in-sediul-primariei-cu-minore-traficate-candideaza-din-nou-folosind-culorile-pnl-oficial-a-fost-exclus-din-partid-in-ianuarie-dar-liberalii-nu-au-candida.html>

⁸⁰ https://campinatv.ro/News/Article/6749620a-7b2a-4c09-a6c7-0f110a4f7939_bogdan-davidescu-condamnat-pentru-pornografie-infantila-candideaza-pentru-un-nou-mandat-de-primar-la-sotrite

⁸¹ <https://www.g4media.ro/primarul-din-judetul-iasi-care-a-facut-sex-in-sediul-primariei-cu-minore-traficate-candideaza-din-nou-folosind-culorile-pnl-oficial-a-fost-exclus-din-partid-in-ianuarie-dar-liberalii-nu-au-candida.html>

⁸² <https://www.libertatea.ro/stiri/primarul-din-mogosesti-siret-care-a-intretinut-relatii-sexuale-cu-doua-minore-chiar-in-primarie-a-castigat-un-nou-mandat-3139308>

⁸³ <https://www.vice.com/ro/article/k7qv4z/primarul-condamnat-pentru-pornografie-infantila-din-sotrite>

⁸⁴ <https://recorder.ro/video-partidul-iarta-orice-pacat-pnl-il-tine-in-brate-pe-primarul-care-a-facut-sex-cu-minore/>

2.2. Femeile candidat și apelativele sexiste

Nicușor Dan, candidat independent pentru primăria București, face următoarea declarație la momentul la care prezintă un sondaj de opinie care arată intenția de vot favorabilă lui, contracandidata principală, Gabriela Firea (PSD), situându-se cu 2,5 procente în urma sa la momentul respectiv:

„[...] Lupta de valori în care eu vreau ca fetiței mele să nu i se spună că o panaramă este mare vedetă, da? Și, din păcate, suntem cam la egalitate. Fiecare societate are panaramele ei, dar într-o societate normală ele stau undeva la periferie.”

Aceste declarații vin în contextul în care Nicușor Dan afirmă că lupta pentru primăria Municipiului București s-ar duce între „aparatură de propagandă care susține că Bucureștiul nu a dus-o niciodată mai bine”, referindu-se la ceea ce declară autoritățile sub conducerea Gabrielei Firea, și oamenii care cred în anumite valori prin care trebuie să își recâștige demnitatea și „rezistența [...] la nesimțire, la spoială, la impostură”.

Acuzat de sexism de către societatea civilă⁸⁵, susține că folosește termenul „panaramă” cu semnificația de „persoană ridicolă care caută scandalul”, și nu în sensul profund depreciativ și misogin – femeie de moravuri ușoare. Indiferent de sensul pe care Dan îl atribuie cuvântului „panaramă”, declarațiile acestuia au valențe excluzive, o atitudine, de altfel, iliberală. Gabriela Firea, primarul în funcție la momentul respectiv și principalul contracandidat al lui Dan, folosește trendul feminist care îl blamează pe acesta și declară:

„Am încercat să le ușurez viața pe cât posibil. Ele duc greu! Nu sunt <<panarame>>, cum zice un candidat. Ele sunt mame, bunici, fice, soții, prietene, iubite. Ca și mine.”

SURSA: EFOR →

English

Despre noi / Contact

Home / Publicații / Programe

Search 13K SEARCH

Like

Raport și harta interactivă – Participarea femeilor la alegerile locale din 2020

Participarea redusă a femeilor la viața politică din România rămâne o realitate și runda asta de alegeri. La localele de săptămâna viitoare situația nu s-a schimbat mult față de 2016, după cum vom arăta mai jos, cu toate că au apărut partide noi în competiție.

Instituțional lucrurile stau chiar mai prost: birourile de circumscripție publică acum mai puține date decât în iunie 2016. **Între informațiile care s-au scos se află data nașterii și genul candidaților!** Aceștia sunt indicatori importanți pentru a vedea dacă un candidat are vârsta minimă de 23 de ani și poate participa în aceste alegeri; ori dacă partidele politice respectă reglementările și bunele practici privind reprezentarea ambelor sexe pe listele electorale. Mai mult, aceste numere ar trebuie adunate și publicate conform documentelor internaționale la care România a aderat.

În anul 2016, din 267.242 de candidați la locale (nivel județean și local, combinat) doar 57.149 (21,38%) au fost femei. Acum în 2020, cum spuneam, asemenea informație oficială lipsește. **EFOR a proiectat deci un set de algoritmi și a analizat astfel lista celor 256.038 candidați înscrși pentru funcții județene sau locale, ca să putem afla câți din ei sunt femei.** Metoda poate genera unele erori, dar estimăm că ele sunt neglijabile. În tot cazul, e singura cale pentru a suplini dezinteresul și lipsa de transparență în această privință a instituțiilor ce gestionează procesul electoral (birourile electorale, Autoritatea Electorală Permanentă).

[Citește raportul integral aici.](#) (pdf)

Baza de date construită de noi se găsește [aici](#).

Concluziile analizei EFOR:

- Procentul de femei care candidează în alegerile locale a crescut față de iunie 2016, însă nesemnificativ, doar cu 1.5%, de la 21.4% la 22.9%
- Distribuția teritorială pe județe, însumând toate cele patru tipuri de funcții alese aflate în competiție pe 27 septembrie, e prezentată în Fig. 1. Diferențele sunt destul de însemnate și **nu se observă vreo corelație cu nivelul de dezvoltare sau regiunea istorică:** județe din diverse colțuri ale țării, cu forță economică și grade diferite de modernizare socială, se pot găsi atât în top, cât și în coada listei. În cinci județe procentul candidaților femei a scăzut față de 2016, dar variațiile sunt foarte mici.

1. Candidați femei în alegerile locale, total județ+localități

Județ	2020 (%)	variația față de 2016 (%)
BUCUREȘTI	34.3%	12.9%
CONSTANȚA	26.7%	5.3%
TULCEA	26.5%	5.1%
HUNEDOARA	26.1%	4.7%
ARAD	25.1%	3.7%
BOTOȘANI	24.9%	3.5%
BACĂU	24.8%	3.4%
TIHÎȘ	24.8%	3.4%
ELDO	24.6%	3.2%
MUREȘ	24.4%	3.0%
IALOMITA	24.3%	2.9%
BRĂILA	24.2%	2.8%
DĂMBROVITA	23.8%	2.4%
PRAHOVA	23.6%	2.2%
BIHOR	23.5%	2.1%
HARGHITA	23.4%	2.0%
ARGES	23.3%	1.9%
ILFOV	23.2%	1.8%
BRĂȘOV	23.2%	1.8%
MEHEDINTI	23.1%	1.7%
VĂLCEA	23.0%	1.6%
ALBA	23.0%	1.6%
SATU MARE	22.9%	1.5%
CARAS-SEVERIN	22.5%	1.1%
MARAMUREȘ	22.4%	1.0%
IAGI	22.4%	1.0%
GALATI	22.2%	0.8%
NEAMȚ	22.2%	0.8%
CĂLĂRAȘI	21.6%	0.2%
GORJ	21.5%	0.1%
COVASNA	21.3%	-0.1%
SILVA	21.0%	-0.4%
VRANCEA	21.0%	-0.4%
BUZĂU	20.9%	-0.5%
TELEORMĂN	20.8%	-0.6%
VASLUI	20.6%	-0.8%
SUCEAVA	20.5%	-0.9%
GIULI	20.2%	-1.2%
GIURGIU	19.8%	-1.6%
SIBIU	19.5%	-1.9%
GIU	19.3%	-2.1%
BISTRIȚA-NĂȘĂU	18.8%	-2.6%
TOTAL	22.9%	1.5%

- Situația cea mai disproporționată se întâlnește la funcția de primar, unde sub 10% sunt candidații femei. Poziția de Președinte de Consiliu Județean are un procent similar. Cu alte cuvinte, **funcțiile alese direct și care dau**

⁸⁵ <https://www.facebook.com/Feminism.Romania/posts/3387421981325338>

Acest mesaj alimentează și sedimentează o înțelegere conservatoare a femeii, unde aceasta este strict definită prin relația de apartenență la bărbat sau familie, reiterând astfel poziția femeii (înțeleasă tradiționalist – ca sex și gen feminin) în ordinea patriarhală, excluzând „panarama” lui Dan din societatea politică. Ambele mesaje sunt, în fond, misogine⁸⁶. Diferența între cele două mesaje este, însă, că Nicușor Dan exclude „panarama” din viața politică și din comunitate, iar Firea constrânge „panarama” în spațiul familial. Iar dacă ne uităm la faptul că doar 22,9%⁸⁷ dintre candidații pentru alegerile locale sunt de gen feminin, după cum a fost semnalat și în presă⁸⁸, discursul misogin practicat de politicieni este un element puternic pentru inaccesibilitatea *de facto* la viața politică pentru minoritățile de gen.

Dacă în presa națională derapajele misogine ale politicienilor sunt totuși semnalate și condamnate, în cea locală ele trec neobservate sau sunt amplificate. Spre exemplu, în Bistrița-Năsăud, jurnaliștii se alătură cascadei sexiste menite să pună la îndoială eligibilitatea candidaților și să le reducă la stereotipuri deja recurente – ori „au reușit în viață datorită bărbaților influenți”, ori sunt „puțin isterice”⁸⁹. Oricum ar fi, ele nu sunt candidatele de care are nevoie România, ci, în cel mai bun caz, secretarele care țin pe loc bunul mers al structurilor administrative, conform videoclipului de campanie sexist al candidatului ProRomânia pentru primăria Sibiu, Sorin Claudiu Susanu. În acel videoclip, Susanu este arătat pășind hotărât spre ceea ce pare a fi clădirea primăriei, înconjurat fiind de trei bodyguarzi bărbați. Ei intră în încăperea în care vedem două femei în rolul de secretare, care par mult mai preocupate de machiaj decât de munca pe care trebuie să o depună, dar își schimbă atitudinea imediat ce Susanu le anunță impunător că „de astăzi, lucrurile se schimbă”⁹⁰.

2.3. Controlul reproductiv

Capacitatea femeilor și a minorităților de a ocupa funcții publice nu este singurul aspect constant chestionat în discursul iliberal. Prin natura sa profund religios-conservatoare, discursul iliberal caută să legitimizeze restricționarea unor drepturi fundamentale, precum dreptul la avort. PressOne scrie despre o femeie care a decedat în urma unei intervenții pentru avort în Băicoi. PressOne cere punctul de vedere al Ministerului Sănătății despre incident, iar purtătoarea de cuvânt a Ministerului Sănătății, Oana Grigore, declară că „Ministerul Sănătății încurajează natalitatea” și „nu este responsabil pentru un act de voință personală”, iar despre doctori spune că „este la latitudinea doctorului dacă acceptă o asemenea practică, nu este o obligație”⁹¹. Atitudinea Ministerului Sănătății este iresponsabilă având în vedere că, în prezent, drepturile reproductive ale femeilor sunt restricționate în România, cu 72% dintre spitalele de stat care nu efectuează avortul la cerere⁹². În plus, discursul anti-avort se întetește în Europa de Est (vezi Polonia⁹³), iar România se confruntă cu acces îngreunat la educație sexuală, accentuat prin decizia Curții Constituționale, care a considerat că legea prin care „educația sexuală” este înlocuită cu „educație sanitară” este constituțională.

⁸⁶ https://www.gandul.ro/stiri/nicuser-dan-despre-valorii-si-apa-calda-fiecare-societate-are-panaramele-ei-dar-intr-o-societate-normala-ele-stau-unde-va-la-periferie-19507665#live_close

⁸⁷ <https://expertforum.ro/raport-participare-femei-locale/>

⁸⁸ <https://www.libertatea.ro/stiri/canddati-alegeri-locale-femei-reprezentare-bucuresti-3127326>

⁸⁹ <https://www.observatorbn.ro/2020/08/09/o-analiza-pe-bune-pentru-candidatii-la-primaria-bistrita/>

⁹⁰ <https://www.libertatea.ro/stiri/clipul-sexist-candidatului-pro-romania-primaria-brasov-atenia-consiliului-antidiscriminare-3123236>

⁹¹ <https://pressone.ro/cum-ajungi-sa-mori-in-romania-dintr-o-intrerupere-de-sarcina-pe-bani-putini?fbclid=IwAR34nKDO9Uc-kFd3BCIk4gRmd1LvXRpyWM3UYgsrUUUsqyWuTSEnJ559pOU>

⁹² <https://coronavirus.centrulfilia.ro/avortul-si-covid19/>

⁹³ <https://www.libertatea.ro/stiri/avort-malformatii-congenitale-polonia-3187210>

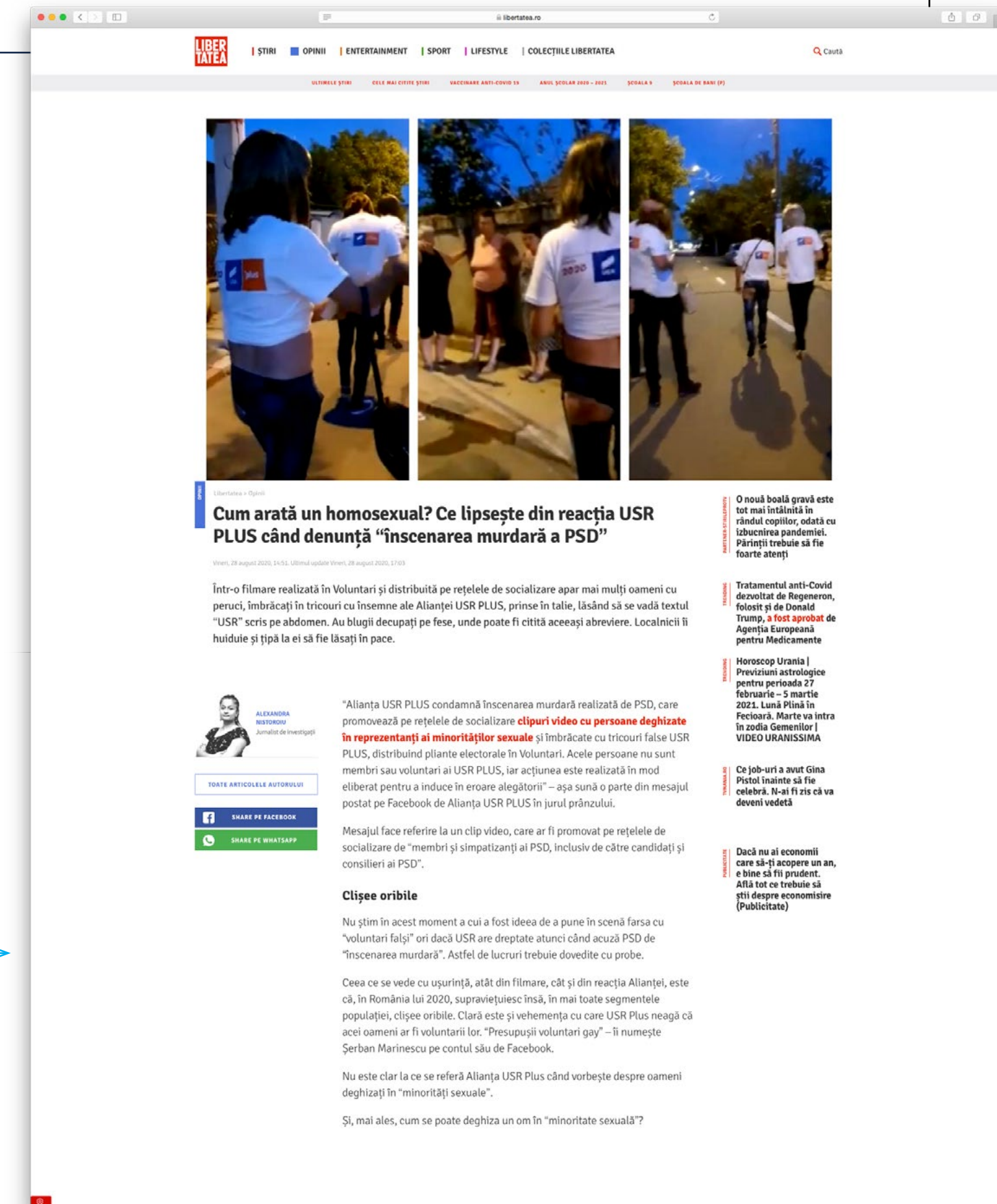
2.4. Comunitatea LGBTQ – arma secretă

Într-o notă intersecțională, trebuie amintită prima candidată femeie transgender de etnie romă din istoria României, Antonella Lerca Duda⁹⁴, care și-a propus să ocupe un loc în Consiliul Local al Sectorului 2. Aceasta nu a reușit să adune semnăturile necesare pentru înscrierea în cursa electorală, însă simpla ei prezență în spațiul politic a fost un prim pas pentru o reprezentare politică mai incluzivă. În mare parte, presa⁹⁵ a respectat identitatea de gen a Antonellei Lerca, dar au existat și excepții.

Într-un climat politic cu accente conservatoare și populiste, sentimentele anti-LGBTQ au fost reactivitate agresiv. S-a formulat o nouă inițiativă cetățenească de redefinire a Constituției, unde familia ar fi definită drept căsătoria între un bărbat și o femeie, la doi ani după similarul „referendum pentru familie”⁹⁶ care a eșuat. În plus, Senatul a adoptat în vară un proiect de lege ce viza interzicerea discuțiilor despre „ideologia de gen” în spațiile dedicate educației⁹⁷. În timp ce Consiliul Europei atenționează că lipsa unui cadru legal care să recunoască căsătoriile între persoane de același gen este un act de discriminare⁹⁸, Cozmin Gușă (PSD) îi cere lui Nicușor Dan, candidatul independent la primăria Municipiului București susținut de PNL și USR-PLUS, să dezvăluie dacă este homosexual⁹⁹ și susține că nu ar vota o persoană homosexuală, pentru că aceasta ar fi „complexată” și, astfel, ar deveni ostilă majorității heterosexuale. Libertatea este printre ziarele care au tratat corespunzător acest incident, arătând dimensiunea discriminatorie a afirmațiilor lui Gușă¹⁰⁰. Acest incident nu este singura dată când, în timpul campaniei electorale pentru alegerile locale, sexualitatea și identitatea de gen au fost instrumentalizate cu scopul discreditării unui candidat. Un video distribuit pe internet arată câteva persoane ce poartă tricouri cu sigla USR-PLUS, identificate de către USR-PLUS ca fiind „voluntari PSD deghizați în minorități sexuale”.¹⁰¹

SURSA: Libertatea

Aceste declarații sunt la fel de problematice precum caricaturizarea unei comunități minoritare în scopuri politice. Presupusul act al PSD reduce comunitatea LGBT la un costum și o dezumanizează. Declarațiile USR-PLUS nu fac decât să confirme în spațiul public că nu se dorește asocierea cu această comunitate, o atitudine profund transfobă, care încurajează normalizarea excluderii comunității LGBT din viața politică. Libertatea intervine printr-un articol de opinie¹⁰², punând sub semnul întrebării atitudinea ipocrită a USR-PLUS și explicând de ce nu ne putem „deghiza” în minorități sexuale.

⁹⁴ <https://www.facebook.com/LercaS2/posts/156980505912843>

⁹⁵ <https://www.mediafax.ro/politic/antonella-lerca-transgender-nu-pot-schimba-lumea-dar-pot-schimba-sectorul-2-19438904>

⁹⁶ <https://www.libertatea.ro/stiri/un-nou-proiect-de-modificare-a-constitutiei-pentru-redefinirea-familiei-a-fost-depus-in-parlament-de-un-grup-de-cetateni-doar-barbatul-si-femeia-impreuna-au-dreptul-de-a-se-casatori-3093974>

⁹⁷ <https://www.edupedu.ro/orice-referire-la-identitatea-de-gen-a-fost-interzisa-in-scoli-si-universitati-de-senat-camera-decizionala-initiatorul-amendamentului-un-senator-pmp-teolog-scolit-in-sua/>

⁹⁸ <https://www.caleaeuropeana.ro/consiliul-europei-subliniaza-absenta-unui-cadru-legal-de-recunoastere-a-relatiilor-de-acelasi-sex-in-romania/?fbclid=IwAR31888Ux1iHGGAK5JR8-z4d2FCq0inPwqftfAXR8jUEspYZUWf4ETaMLc>

⁹⁹ https://www.stiripesurse.ro/cozmin-gusa-am-informatii-ca-nicusor-dan-este-homosexual-il-astept-sa-mi-confirme-asta_1493133.html

¹⁰⁰ <https://www.libertatea.ro/stiri/cozmin-gusa-afirmatii-homofobe-atac-la-nicusor-dan-3087517>

¹⁰¹ <https://www.libertatea.ro/stiri/video-usr-plus-reactie-la-clipul-cu-presupusi-militanti-ai-aliantei-purtand-peruci-de-femei-si-alungati-de-cetateni-indignati-o-inscenare-marca-psd-3106334>

¹⁰² <https://www.libertatea.ro/opinii/cum-arata-un-homosexual-ce-lipseste-din-reactia-usr-plus-cand-denunta-inscenarea-murdara-a-psd-3106604>

Alegerile parlamentare și șocul extremismului de dreapta

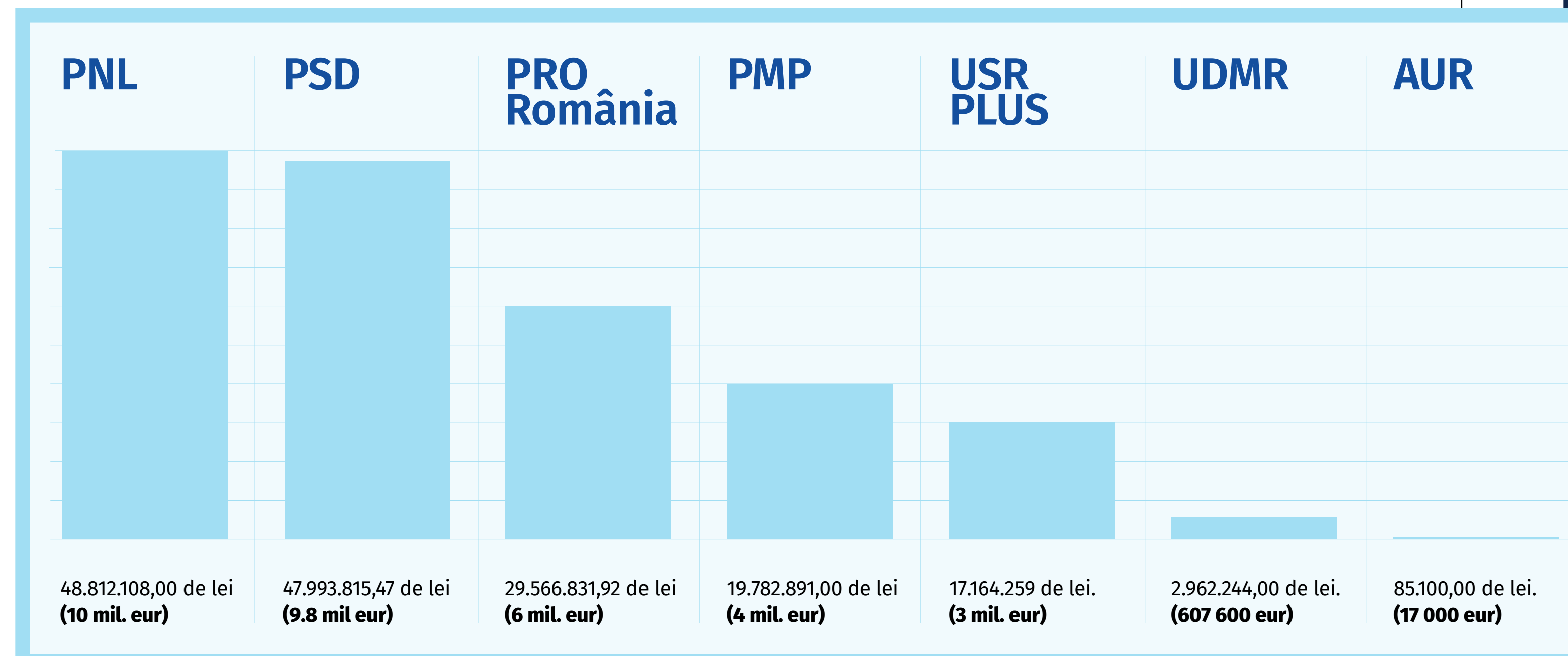
Alegerile Parlamentare din 6 decembrie 2020 nu anunțau surprize majore. Criza sanitară și gestionarea ei au dominat discursul public. Cu puține excepții, dezbaterile publice au lipsit, campania electorală s-a desfășurat pe ecranele televiziunilor, iar tradiționalele întruniri, serbări și evenimente publice au fost interzise. Scena politică părea scindată între coaliția aflată la guvernare, dominată de Partidul Național Liberal (PNL) susținut, uneori ezitant, de Alianța USR-PLUS pe de o parte, și Partidul Social Democrat pe de alta. Partidele mici precum Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR), Partidul Mișcarea Populară (PMP) și Partidul PRO România, își făceau episodic apariția în spațiul public. Partide precum Alianța pentru Unirea Românilor (AUR) au fost practic inexistente în spațiul public mainstream, deși foarte prezente pe platformele de socializare și în comunitățile cu o afinitate pentru valorile conservatoare.

Pentru o perspectivă asupra eforturilor depuse de partide în timpul campaniei, avem sumele cheltuite estimat de către Agenția Electorală Permanentă la aproximativ 166 milioane de lei (34 mil. EUR)¹⁰³:

Conform EFOR, AUR este singurul partid politic care a avut discrepanțe enorme între sumele declarate de Agenție și cele publicate de partid: "Trebuie menționat că potrivit raportului de venituri și cheltuieli, publicat pe 15.12.2020, AUR a declarat 1.474.616,53 lei. Deși există diferențe minore și în cazul altor partide, AUR este singurul unde există o diferență semnificativă între cele două surse"¹⁰⁴

Aceste resurse au fost folosite extensiv pentru a cumpăra spațiu publicitar la marile televiziuni. Pornind de la 1.500 EUR pentru un spot electoral de 30 de secunde în pri-

me-time (serile după ora 18:00) și ajungând la emisiuni electorale de 1 oră care produceau până la 100.000 EUR pentru gazde¹⁰⁵, campania electorală televizată i-a costat pe candidați mai mult decât postările pe platformele de socializare. Temele cele mai abordate de candidații la parlamentare au fost cele privind gestionarea crizei sanitare, starea sistemului de sănătate și al educației, dezvoltarea infrastructurii sau lipsa ei și corupția membrilor partidelor rivale¹⁰⁶. Dezbaterile politice au lipsit aproape în totalitate, cu excepția ultimei săptămâni a campaniei, când marile posturi de televiziune au organizat dezbateri între membrii principalelor partide politice.

¹⁰³ <https://www.roaep.ro/prezentare/comunicat-de-presa/comunicat-de-presa-privind-rambursarea-cheltuielilor-electorale-afere-alegerilor-pentru-senat-si-camera-deputatilor/>

¹⁰⁴ <https://expertforum.ro/wp-content/uploads/2021/01/Raport-observare-final-parlamentare.pdf>

¹⁰⁵ <https://romania.europalibera.org/a/exclusiv-c%C3%A2te-mii-de-euro-cost%C4%83-un-minut-de-promovare-la-televizor-pentru-partide/30965099.html>

¹⁰⁶ <https://www.g4media.ro/alegeri-parlamentare>

Alegerile parlamentare și șocul extremismului de dreapta

Dacă televiziunile au luat partea leului în timpul campaniei, platforma Facebook a atras și ea o parte din fonduri. Cât au cheltuit partidele mari pentru publicitate Facebook în perioada Septembrie – Decembrie 2020?

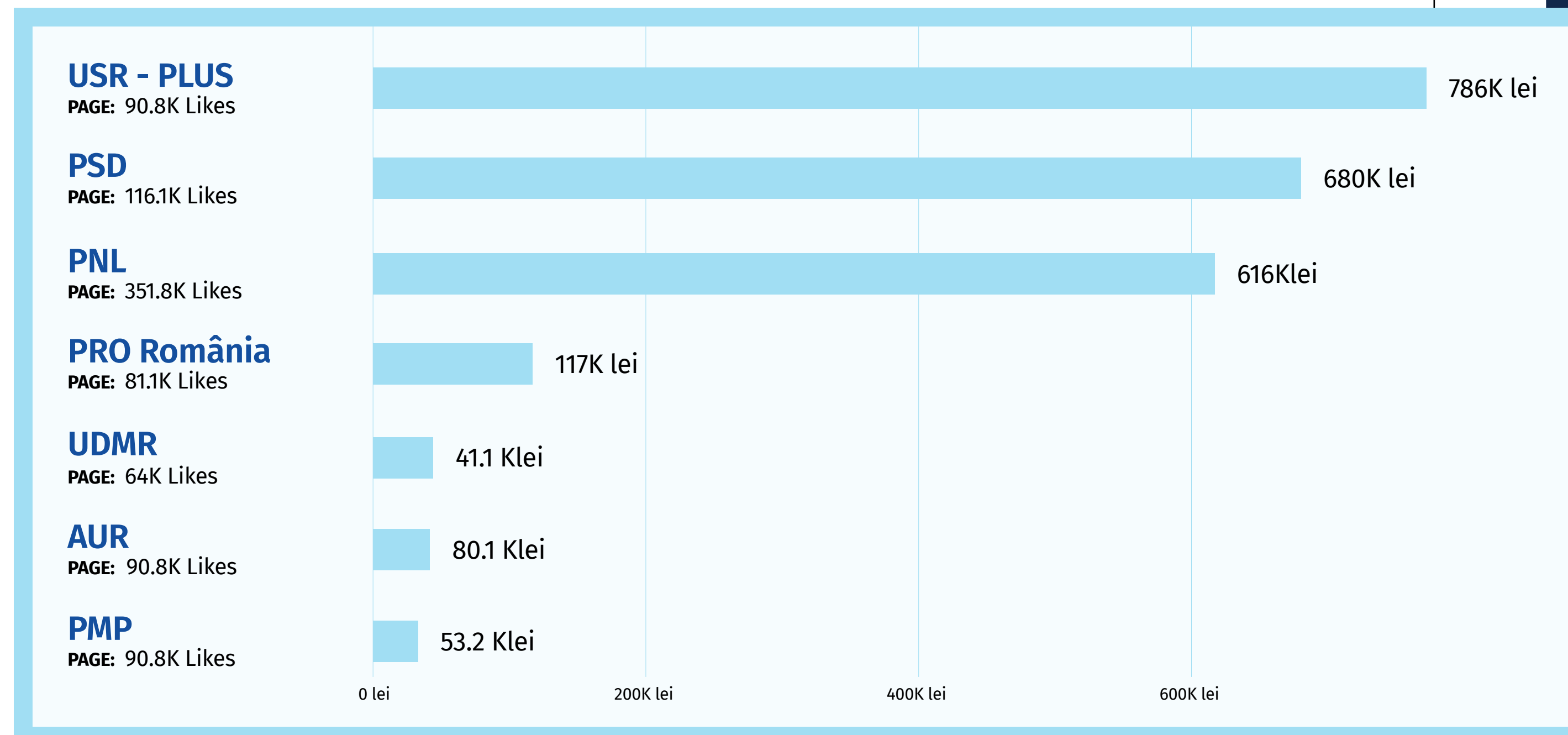
De la sfârșitul lunii septembrie până la sfârșitul lunii decembrie s-au cheltuit sume cuprinse între 5.500 EUR (PMP) și 155.000 EUR (USR-PLUS) pentru publicitate electorală pe Facebook. Sunt sume mult mai mici decât bugetele cerute de televiziuni, dar cu un impact potențial semnificativ. Și în acest mediu, partidele mari cheltuie mai mult decât partidele mici, deși vedem un USR-PLUS mai investit în promovarea online decât rivalele sale.

SURSA: Facebook Ad Library, date obținute în 30 dec. 2020

Un studiu coordonat și publicat de Asociația pentru Tehnologie și Internet (APTI) concluzionează că, în ceea ce privește publicitatea electorală pe Facebook din timpul campaniei electorale pentru parlamentare, „Partide precum PSD, USR-PLUS și AUR au recurs la promovarea plătită a unor postări care denigrau alte partide sau la promovarea unor mesaje și subiecte sensibile în această perioadă, care stârnesc, pe de o parte, sentimente de simpatie pentru partid și pentru candidații acestuia, iar pe de altă parte, resentimente față de actualul Guvern, situația cauzată de pandemia de COVID-19 sau evoluția României după Revoluție”.¹⁰⁷

Dar rezultatele alegerilor nu au fost proporționale cu sumele cheltuite, iar partidul surpriză al alegerilor a demonstrat cel mai bine acest lucru. Rezultatele finale¹⁰⁸ au poziționat PSD-ul pe primul loc (28,90% pentru Camera Deputaților și 29,32% la Senat), PNL-ul pe locul doi (25,19% pentru Camera Deputaților și 25,58% la Senat), Alianța USR-PLUS pe locul trei (15,37% pentru Camera Deputaților și 15,86% la Senat). AUR, partidul care a avut de departe cele mai mici cheltuieli electorale dintre toate partidele care au intrat în Parlament, s-a poziționat pe locul patru, obținând un procent de 9% din totalul pușinelor voturi depuse. Prezența la vot a fost de 33,24%, cea mai mică în cei 30 de ani de democrație electorală post-comunistă.

Discursul iliberal din timpul campaniei electorale pentru alegerile parlamentare a fost dominat de naționalism cu accent pe anti-maghiarism, discurs religios îndreptat împotriva măsurilor de protecție și tentative de restrângere a unor drepturi fundamentale precum dreptul la informare. Acesta este discursul iliberal la suprafață. Comparată cu perioadele anterioare, analizate de acest raport – starea de urgență și campania electorală pentru alegerile locale – perioada parlamentarelor părea un moment de respiro. Dar pe platformele de socializare, în special pe Facebook și la mitingurile organizate de AUR, cele mai virulente teme iliberale erau promovate intens.

¹⁰⁷ <https://apti.ro/analiza-apti-reclame-politice-facebook-alegeri-parlamentare-2020>

¹⁰⁸ https://parlamentare2020.bec.ro/wp-content/uploads/2020/12/com_1423.pdf

1. TEME NAȚIONALISTE: LEGUMELE ROMÂNEȘTI ȘI SUVERANITATEA NAȚIONALĂ

Temele naționaliste care au ieșit în evidență în timpul alegerilor parlamentare au survolat în jurul unui nucleu discursiv ce ține de suveranitatea națională, sau, mai precis, de vulnerabilitatea ei.

1.1. Producătorul român sub asediu

Măsurile de siguranță impuse de guvern la începutul lunii noiembrie au inclus sistarea activității comerciale în spațiile închise din piețele agro-alimentare. Venită în sezonul de vânzare a recoltei de toamnă, dar ca urmare a creșterii semnificative a numărului de infectări zilnice cu SARS-CoV-2, măsura de a închide piețele de producători, dar a lăsa supermarketurile deschise, a creat un val de proteste și condamnări din partea populației. În media mainstream, tema micului producător român lăsat fără protecție în fața intereselor internaționale a fost instrumentalizată de către PSD și, ocazional, PMP, partidele de opoziție care au avut acces la aceste canale de comunicare.

Președintele PSD, Marcel Ciolacu, a acuzat guvernul că favorizează lanțurile de supermarketuri internaționale în detrimentul producătorului român¹⁰⁹, Lucian Romașcanu, purtătorul de cuvânt al PSD, a sugerat că închiderea piețelor ar fi fost făcută intenționat pentru a proteja interese internaționale¹¹⁰, iar liderul PMP, Eugen Tomac, a cerut protejarea mărilor românești¹¹¹, dar fără să facă aluzie la interese externe pentru a se justifica. Protejarea micilor producători locali este o temă care poate primi la nivel discursiv diferite conotații: de la protecția mediului sau a claselor vulnerabile, până la argumente legate de gustul sau calitatea alimentelor. Ce duce această temă în sfera naționalismului este includerea unor nuanțe precum pericolul străin și primatul naționalității producătorului în justificarea protejării lui.

Lucian Romașcanu, despre închiderea piețelor: „Acolo este locul țăranilor. Încep să mă gândesc că e ceva programatic.”¹¹²

Partidul care a marșat pe teme anti-globalizare foarte explicite, cum ar fi vulnerabilitatea producătorului mic român în fața multinaționalelor străine și dezrădăcinarea țăranului român și forțarea la „munca silită” în străinătate, a fost partidul AUR. Aceste teme au o relație cu realitatea unei economii de piață care vede concentrarea de putere economică în mâna unor agenți economici din ce în ce mai mari și mai puțini, precum și precaritatea unei societăți care a suferit o migrare masivă în ultimii 30 de ani. Dar odată cu aceste referințe la exploatare, vine sugestiv „soluția”: unirea românilor de pretutindeni, „înființarea unei mișcări românești”¹¹³, lupta împotriva străinilor din interior și exterior. Clipul „Nu închideți piețele” a avut 1,2 milioane de vizualizări¹¹⁴, iar „Drama unei femei care vinde în piața din Călărași” a avut 1,4 milioane de vizualizări Pe Facebook¹¹⁵.

SURSA:
Facebook
George
Simion¹¹⁶

¹⁰⁹ <https://www.facebook.com/1395939193764858/posts/5336166893075382/>

¹¹⁰ <https://www.g4media.ro/lucian-romascanu-despre-inchiderea-pietelor-acolo-este-locul-taranilor-incep-sa-ma-gandesc-ca-e-ceva-programatic.html#comments>

¹¹¹ <https://www.facebook.com/tomaceugen/photos/a.775885229102832/3918075021550488/>

¹¹² <https://www.g4media.ro/lucian-romascanu-despre-inchiderea-pietelor-acolo-este-locul-taranilor-incep-sa-ma-gandesc-ca-e-ceva-programatic.html#comments>

¹¹³ <https://www.facebook.com/2212856535602171/videos/281087176590452>

¹¹⁴ La 30 decembrie, 2020: <https://www.facebook.com/watch/?v=1447736608764953>

¹¹⁵ La 30 decembrie 2020: <https://www.facebook.com/2212856535602171/videos/281087176590452>

¹¹⁶ <https://www.facebook.com/george.simion.unire/videos/281087176590452>

1.2. Discursul anti-maghiar

În perioada alegerilor parlamentare, rolul „dușmanilor din interior” a fost transferat către cei care au puterea politică. Dacă în timpul stării de urgență romii erau elementul alogen periculos, acum maghiarii devin un pericol pentru țară. Maghiarii au fost, pentru un scurt moment, ținta atacurilor politice ale Președintelui Iohannis în primăvara anului 2020, atunci când, alături de PSD, au fost acuzați și membrii UDMR că încearcă să fure o regiune a țării¹¹⁷. În campania pentru parlamentare, maghiarii devin ținta unor lideri PNL și AUR.

Din rândul partidelor aflate la putere, Rareș Bogdan, vicepreședinte PNL, le sugerează liderilor UDMR să citească Constituția în fiecare dimineață¹¹⁸, acuzând voalat partidul că ar avea tendințe secesioniste. După alegeri, când alianța cu UDMR se formează, își moderează tonul și face apel la valorile europene care sunt împotriva conflictului etnic.¹¹⁹ Liberalii la rândul lor sunt acuzați de către Mihai Tudose, fost premier, europarlamentar și vicepreședinte PSD, că susțin o inițiativă europeană care promovează drepturile minorităților etnice, Minority Safe Pack,¹²⁰ și care ar oferi secuilor posibilitatea de a cere autonomie în România. PSD-ul a fost, de-a lungul ultimilor 30 de ani, în diferite formule, susținut la guvernare de către UDMR. Discursul naționalist anti-maghiar este ușor de identificat în discursul public din România pentru că face apel la temele cunoscute ale pericolului de a fura, anexa, secesiona Transilvania de România.

Partidul AUR este un partid declarat unionist (în raport cu Republica Moldova) și naționalist, care deseori a folosit retorica anti-maghiară în discursul public. În campania electorală, președintele AUR, George Simion, a mers inclusiv la Sfântu Gheorghe, jud. Covasna, pentru a depune flori la monumentul soldaților români care au luptat în Primul Război Mondial și pentru a face apel la unitatea tuturor românilor, indiferent de etnie și clasă socială, fără a pronunța o singură dată cuvântul maghiar¹²¹. În clipul filmat de 1

decembrie la Alba Iulia se aud inclusiv suporterii AUR care, în limba maghiară, înscenează un dialog fals în care o persoană susține că vorbește doar limba maghiară¹²². Atacurile împotriva etniei maghiare și conflictul public cu reprezentanții lor politici s-au intensificat imediat după alegeri, când AUR a susținut inclusiv interzicerea partidelor care s-au format pe criterii etnice, cum este UDMR¹²³.

1.3. Subminarea măsurilor de protecție: Pelerinajele

Relația statului român cu biserica ortodoxă în timpul crizei sanitare a fost una dificilă. În special cu anumite arhiepiscopii care au suferit pierderi materiale importante, odată ce manifestările din timpul sărbătorilor majore și pelerinajele anuale au fost interzise. Statul și biserica au cooperat atunci când poliția a permis derularea ritualului împărțirii luminii de Paștele Ortodox¹²⁴, în ciuda riscului epidemiologic ridicat de distribuirea din casă în casă a lumânărilor, sau atunci când pelerinajele au fost permise parțial celor care erau rezidenții localităților unde avea loc evenimentul. Dar unii reprezentanți ai bisericii au protestat față de măsurile de restricție, le-au încălcat în mod flagrant și au incitat public la nerespectarea măsurilor de siguranță. Spre deosebire de comunitățile rome, care fuseseră înconjurate de blindate armate în primăvara aceluiași an, pelerinii și liderii religioși ai bisericii nu au suferit consecințe majore. Discursul privind pelerinii nu atingea nici pe departe nivelul de ură îndreptat împotriva romilor în primăvară, iar dacă o retorică clasistă a fost prezentă în spațiul public, a venit rareori de la personalități publice.

Cele mai notorii conflicte dintre stat și biserică au avut loc în octombrie cu prilejul pelerinajelor Sf. Parascheva în Iași și al Sf. Dumitru în București, iar în noiembrie cu ocazia sărbătorii Sf. Andrei¹²⁵. Toate aceste evenimente religioase s-au produs cu mai puțin de două luni înaintea alegerilor parlamentare.

¹¹⁷ În aprilie 2020, un proiect de lege care cerea autonomia Ținutului Secuiesc a trecut tacit de Camera Deputaților, deoarece Parlamentul nu s-a întrunit în timpul stării de urgență, iar legea a fost aprobată „din oficiu”. Președintele Iohannis a făcut o declarație publică în care acuza Partidul Social Democrat că a conspirat alături de UDMR să profite de criza sanitară pentru a „da Ardealul ungarilor”, a luat în derâdere accentul etnicilor maghiari și limba acestora. Proiectul de lege a fost respins de Senat:

<https://stirileprotv.ro/stiri/politic/o-noua-sedinta-la-cotroceni-discutii-despre-masurile-care-se-vor-aplica-dupa-15-mai.html>

¹¹⁸ <https://www.libertatea.ro/stiri/rares-bogdan-atac-dur-la-udmr-sa-exerseze-in-fiecare-dimineata-art-1-din-constitutie-privind-statul-national-unitar-mesaj-si-pentru-liderii-usr-plus-3250748>

¹¹⁹ <https://www.libertatea.ro/stiri/ce-le-transmitea-aseara-rares-bogdan-liderilor-udmr-acum-liberalii-au-nevoie-de-voturile-maghiarilor-pentru-a-ramane-la-guvernare-3315399>

¹²⁰ <https://www.g4media.ro/mihai-tudose-guvernul-liberal-e-partas-cu-ungaria-care-vrea-sa-santajeze-comisia-europeana-prin-impunerea-proiectului-dedicat-minoritatilor-nationale-minority-safepack.html>

¹²¹ <https://www.facebook.com/george.simion.unire/videos/2703810583265398>

¹²² Un stereotip foarte răspândit despre maghiarii din România este că nu vorbesc sau refuză să vorbească limba română.

¹²³ <https://www.libertatea.ro/stiri/aur-udmr-parlament-george-simion-tanczos-barna-3315933>

¹²⁴ Spre deosebire de măsurile de protecție luate în timpul Paștelui Catolic, când slujbele și practicile religioase nu au fost permise, lucru care a dus la sancționarea Ministerului Afacerilor Interne de către CNCD:

<https://www.hotnews.ro/stiri-esential-24320039-ministerul-interne-sanctionat-cncd-dupa-acordul-incheiat-dor-bor-perioada-pastelui.htm>

¹²⁵ <https://www.g4media.ro/video-arhiepiscopul-tomisului-teodosie-sfideaza-din-nou-restrictiile-si-spune-ca-vrea-sa-organizeze-pelerinajul-de-sf-andrei-cum-sa-nu-ajung-eu-la-pestera-este-imposibil-si-cum-sa-nu-ajunga-cons.html>

1.4. Votul creștin

Conflictul dintre guvern și biserică a avut și implicații electorale. Odată cu începerea campaniei, Arhiepiscopia Sucevei i-a îndemnat pe credincioși, printr-un comunicat oficial, să voteze formațiuni politice care susțin explicit valorile creștine care sunt împotriva avorturilor și cercetării pe embrioni umani, pentru familia tradițională formată din bărbat și femeie, alături de încurajări de promovare a economiei autohtone și a protecției mediului¹²⁷. Comunicatul a fost postat de 88 de ori pe Facebook (postări publice) cu un public cumulat de peste 1 mil. de utilizatori și a avut peste 324 de interacțiuni. A fost distribuit pe Facebook de pagini afiliate AUR și PMP¹²⁸, cele două formațiuni politice cele mai apropiate de valorile conservatoare ale Bisericii. Există și facțiuni din PSD care sunt foarte conservatoare, iar discursul religios are susținere puternică, în special începând cu anii în care fostul lider Liviu Dragnea a ajuns la cârma partidului. Referendumul pentru familie a fost un proiect PSD cu susținere din partea tuturor partidelor politice, mai puțin USR. Partidului Național Liberal, teoretic susținător al unor valori liberale, a susținut referendumul modificarea Constituției cu o definiție restrictivă a căsniciei „între un bărbat și o femeie”. Referendumul care a avut loc în 6 și 7 octombrie 2018 nu a fost validat din cauza prezenței la vot de sub 30% din numărul total de alegători, prag necesar pentru a valida rezultatele. Discursul conservator religios este, deci, foarte prezent în discursul politic din România, dar Partidul AUR este cel mai explicit anti-avort. Teme deja cunoscute în politica neo-conservatoare din Statele Unite, Polonia, Ungaria, politicile anti-avort și pro familie heterosexuală tradițională sunt întotdeauna acompaniate de ură sau intoleranță față de minorități sexuale. Așa cum spune și programul AUR:

„Alianța noastră se declară față de orice formă de marxism contemporan. Curente de corectitudine politică, ideologia de gen, egalitarismul sau multiculturalismul sunt forme camuflate ale plăgii neomarxiste. Niciun dialog nu se poate lega cu cei care, sub falsul paravan al combaterii discriminărilor, ajung să distrugă ierarhiile și valorile pe care secole de tradiție le-au ridicat cu răbdare și dragoste¹²⁹.”

Neomarxismul, uneori – sexo-marxismul, sau simplu – marxismul, sunt termeni sau acuzații folosite împotriva celor care promovează egalitatea de gen, drepturile minorităților sexuale, internaționalismul și alte valori considerate „netradiționale”.

SURSA: ProTV¹²⁶

STIRILE PRO-TV

Top citite Urmarele Stiri #NeFacemBine Politic Video Romania, te iubesc! Inspectorul Pro

Bucuresti 3°C 10°C

30-11-2019 17:20 Autor: StiriLeProTV

Vodafone Flex

Abonamentul digital mereu gata de schimbare

Mii de români au mers în pelerinaj la peștera Sf. Andrei. Spațiul a devenit neîncăpător

01:25

La Sărbătoarea Sfântului Andrei de sâmbătă, Ocrotitorul României, peste 15.000 de credincioși au venit în pelerinaj, la Mănăstirea "Peștera Sfântului Apostol Andrei" din județul Constanța.

Considerat "Cel dintâi chemat dintre apostoli", Sfântul Andrei a adus cuvântul Evangheliei, în primul secol al creștinismului, pe pământul Dobrogei de astăzi.

Credincioșii au ajuns încă de la primele ore ale dimineții pentru a se ruga la peștera Sfântului Andrei aflată lângă localitatea Ion Corvin, la mai puțin de 80 de kilometri de Constanța.

Un spațiu încărcat de simboluri creștine încă din primele veacuri ale secolului. Ca în fiecare an, locul unde, spune tradiția, a trăit sfântul în timpul călătoriilor sale apostolice în ținuturile Dobrogei, devine neîncăpător pentru pelerini. Gânduri profunde și priviri înălțate spre cer.

Reporter: Dumneavoastra personal ce vă doriți?
Femeie: Imi doresc să mă măntuiesc, împreună cu familia.

Citește și

Tradiții și obiceiuri de Sfântul Andrei. Povești neștiute despre

Femeie: "Voiam să cumpăr o biblie pentru fiica mea, să i-o duc în State. Și Dumnezeu mi-a ajutat să găsesc și sunt mulțumită."

Femeie: "Suntem în pelerinaj de Sfântul Andrei și venim cu bună credință și cu rugămintă la moaștele Sfântului Andrei pentru sănătatea noastră, a copiilor noștri, pentru bunăstarea țării noastre."

Conform istoricilor bisericii, Sfântul Apostol Andrei a ajuns în Dobrogea în jurul anului 60 d. Hr. și s-a oprit cu ucenicii săi în fața peșterii. Acolo a găsit trei preți geți, păgâni, care slujeau în interiorul lăcașului. După ce i-a creștinat, s-a adăpostit o vreme aici, împreună cu ucenicii săi. Acum, în aceste locuri încărcate cu istoria primilor creștini, mulți își caută alinaarea.

Două femei: "Ajută, da, pentru sănătate. E al treilea, al patrulea an de când venim."

Sfântul Apostol Andrei a fost martirizat în cetatea Patras, din Grecia de astăzi, prin răstignire, cu capul în jos, pe o cruce în formă de X, numită "crucea Sfântului Andrei".

Sfântul Andrei este ocrotitorul României, al Rusiei, al Greciei și al Scoției. Aproape 700.000 de români poartă numele Andrei.

Tags: sfantul andrei, pelerinaj, constanta,

¹²⁶ <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/mii-de-romani-au-mers-in-pelerinaj-la-pestera-sf-andrei-spatiul-a-devenit-neincapator.html>

¹²⁷ <http://www.arhiepiscopiasucevei.ro/viata-bisericii/recomandari-pastorale-pentru-un-vot-responsabil-si-corect>

¹²⁸ Sursa: Crowdtangle

¹²⁹ https://www.partidulaur.ro/program_au

2. RESTRICȚII ALE UNOR LIBERTĂȚI FUNDAMENTALE: DREPTUL LA INFORMARE

Cea mai îngrijorătoare tendință observată în toamna electorală a anului 2020 a fost încercarea de a limita dreptul de informare prin trei inițiative legislative diferite, din partea a trei actori diferiți. Fără a se coordona, reprezentanți ai PNL, PSD, USR-PLUS, precum și membri ai Executivului au susținut modificări legislative și normative care ar fi limitat accesul la informare al cetățenilor și al presei. Așa cum a informat și CJI într-o scrisoare deschisă¹³⁰, semnată de alte patru organizații civile, cele trei inițiative urmăreau:

- ✦ Modificarea legii 544 din 2001, prin redefinirea informațiilor de interes public și restrângerea lor la „acte administrative cu caracter normativ care privesc interesul public general”; restrângerea numărului de pagini care pot fi eliberate pentru o cerere, obligativitatea depunerii cererii în persoană și introducerea unei taxe de procesare, multiplicare, anonimizare, scanare și căutare a informației. Inițiativa a fost deputată PSD Eliza-Mădălina Peța-Ștefănescu, susținută de deputați PSD și PNL.
- ✦ Introducerea legii 529 din 2020, care ar fi permis „comunicarea datelor în formate electronice deschise și prelucrabile automat și instituirea unui registru public electronic care să conțină toate cererile primite și toate răspunsurile la acestea”, dar care ar fi abrogat un articol din legea actuală care permite depunerea cererilor în format electronic. În acest caz a fost vorba doar de neglijența inițiatorilor, un grup de parlamentari USR și PSD.
- ✦ Introducerea unor amendamente la normele de aplicare a legii 544 din 2001, care prevedeau ca instituțiile să furnizeze informații de interes public „în forma în care sunt identificate și deținute de autoritatea sau instituția publică”, lucru ce ar exclude orice procesare a datelor sub formă de tabele, statistici etc. Inițiatorul în acest caz a fost Guvernul României.

Prima inițiativă și-a pierdut suportul odată cu publicarea și diseminarea în presă a petiției inițiate de CJI, iar a doua inițiativă a fost modificată pentru a permite cererile depuse online. Hotărârea de Guvern a fost publicată pentru consultații publice, al căror termen a expirat în septembrie 2020.

Deși aceste inițiative au fost oprite sau modificate la timp, faptul că dreptul la informare a fost vizat de membrii celor mai puternice trei partide din România la acest moment, în timpul unei crize de proporții și într-un an electoral, ne arată că există o preocupare a politicienilor români pentru accesul la informații, care nu e întotdeauna rezonabilă sau oportună. Vigilența membrilor societății civile, a presei și a publicului sunt necesare pentru a păstra integritatea unor drepturi fundamentale.

¹³⁰ <https://cji.ro/politicienii-de-toate-orientarile-se-inversuneaza-impotriva-accesului-la-informatii/>

Concluzie: Presa și discursul iliberal

De la sentimente profund anti-romi sau anti-maghiare până la homo- și trans-fobie, discursul urii este nelipsit din spațiul public din România, iar în condițiile excepționale ale anului 2020, în timpul stărilor de urgență sau de alertă, a fost o parte integrantă majoră a discursului iliberal. Amintim aici definiția discursului iliberal folosită în acest raport: ideologia neo-conservatoare, care pune accentul pe patriotism, religie, valori tradiționale, deseori cu tendințe de etnocentrism, rasism și homofobie. Am adăugat la aceste elemente autoritarismul și clasismul, pentru că deseori cei care aderă la aceste valori susțin un stat polițienesc puternic și unul social slab. Este un discurs deja internalizat și, foarte adesea, chiar asumat public, atât de către politicieni, cât și de către public. Una dintre consecințele foarte vizibile ale acestei internalizări este discreditarea minorităților de gen, rasă sau etnie în cursa electorală. Dacă în prima parte a anului, atunci când noul coronavirus răspândea panică în rândul populației, țapii ispășitori au fost romii și muncitorii români veniți din străinătate, în timpul campaniilor electorale minoritățile LGBTQ și maghiarii au devenit ținta predilectă a atacurilor. Naționalismul a prins avânt în timpul campaniei pentru alegerile parlamentare, iar odată cu popularizarea ideologiei partidului AUR am asistat și la o promovare a unionismului și izolaționismului.

AUR a șocat observatorii vieții politice din România. Pentru cei care au urmărit doar presa mainstream și fluxul banilor, succesul lor electoral a fost greu de prezis. Deși este un focar de răspândire al discursului iliberal, AUR a atras atenția asupra sa doar când a devenit imposibil de ignorat. Dar discursul iliberal promovat de facțiuni precum AUR nu este o noutate în spațiul public din România. Oameni politici, personalități media, jurnaliști, staruri și sportivi sunt mereu citați în presa mainstream răspândind acest tip de discurs. De multe ori, simpla citare sau răspândire a unor mesaje în spațiul public este suficientă pentru a legitima discursul respectiv. Ignorarea existenței și răspândirii acestui discurs poate avea consecințe asupra stării democrației din România, așa cum s-a văzut în cazul ignorării de către presa mainstream a partidului AUR. În condițiile în care comunicarea în masă este tot mai puțin centralizată, în sensul că emiterea mesajului este descentralizată, pentru că tot mai mulți producători de conținut au acces liber la mijloace de comunicare în masă prin platformele de socializare, presa tradițională își pierde o parte din putere în spațiul public.

Dar responsabilitatea de a prezenta mesaje echilibrate rămâne și e cu atât mai vitală acum. A da voce unor indivizi din grupuri diverse poate crea o imagine mai complexă a realității. Diversificarea surselor de informare este o altă o metodă de a asigura o prezentare complexă a realității. Presa participă, din păcate, la răspândirea acestui discurs al urii, uneori prin incapacitatea sau refuzul de a încadra acest tip de discurs într-o dimensiune critică și educativă, alteori, probabil, din dorința de imparțialitate.

Cert este că perioada de criză a arătat mai mult ca niciodată nevoia oamenilor de a avea o presă bine pregătită, care să descifreze discursul public, intențiile politicienilor și tensiunile sociale. În vremea în care dezorientarea și nesiguranța guvernează societatea, este nevoie ca presa să intervină asumat împotriva abuzului de tip discursiv, pentru a combate modul în care acesta naște comportamente instituționale și interpersonale de natură discriminatorie.

Concluzie: Recomandări

Discursul instigator la ură și discursul iliberal și discriminatoriu afectează, în mod evident, echilibrul democratic din România. Pentru combaterea lor și limitarea efectelor este nevoie de măsuri coordonate, care să se adreseze unei întregi palete de actori din societate.

Recomandări pentru mass-media

✦ **Diversificarea subiectelor și a punctelor de vedere** în emisiunile de știri și informative, esențială pentru a oferi o reprezentare justă unor grupuri minoritare sau dezavantajate din societate. Aceste grupuri au dreptul de a se reprezenta în media și de a nu fi definite de către grupurile majoritare/dominante. Rasismul, clasismul, sexismul, homofobia și ura față de minorități își găsesc cutii de rezonanță în mass-media dacă promotorii lor nu sunt confrunțați cu o abordare editorială care să sprijine cu sinceritate agenda drepturilor omului și care să îndeplinească mandatul public încredințat presei. Aceste tendințe trebuie combătute urgent în interiorul profesiei.

✦ **Diversificarea surselor**, prin includerea vocilor grupurilor lipsite de putere și reprezentativitate: vocile muncitorilor, ale pensionarilor, romilor, femeilor, persoanelor cu dizabilități, ale minorităților sexuale și altele trebuie incluse în toate reportajele care tratează teme care afectează aceste persoane.

✦ **Diversificarea resurselor umane din redacții**, prin includerea minorităților etnice, rasiale, de gen, a persoanelor cu dizabilități în rândul jurnaliștilor și a editorilor. Practicile de angajare non-discriminatorii și incluzive sunt esențiale pentru a ajunge la acest rezultat. Această măsură nu trebuie să fie una simbolică. Redacțiile pot întreprinde măsuri active de încurajare a candidaturilor și de recrutare din rândul acestor categorii. Persoanele care au o experiență de viață și o perspectivă diferită de a majorității sunt esențiale pentru a asigura o pluralitate de voci în orice redacție și pentru a prezenta realitățile simultane ale societății noastre.

✦ **Aplicarea cu sinceritate și consecvență a unor coduri profesionale** în redacții, care să sancționeze discursul rasist, discriminatoriu și incitator la ură. Deși discursul incitator la ură și la violență este reglementat de Codul Civil și Codul Penal, sunt necesare o cultură internă în redacții și un cod etic care descurajează acest tip de discurs. Măsurile punitive nu sunt suficiente și nu schimbă valori. Rolul editorilor și al persoanelor cu decizie editorială în acest sens este crucial.

✦ Accentuarea și actualizarea, în cadrul **cursurilor de etică și deontologie** din facultățile de jurnalism, a modulelor care tratează problemele discursurilor intolerante, discriminatorii, iliberale etc, în just echilibru cu protejarea libertății de exprimare.

✦ Crearea unor **ghiduri de recunoaștere** a elementelor discursului iliberal, organizarea unor cursuri sau ateliere adresate jurnaliștilor care prezintă practici de documentare și prezentare responsabilă a temelor iliberale în presă.

Recomandări pentru societatea civilă

✦ **Monitorizarea discursului iliberal** de către organizațiile societății civile, ca practică curentă, nu doar ca proiecte singulare. Astfel de rapoarte ar putea funcționa ca puncte de referință pentru presă, dar și ca o resursă sau un inventar de practici pozitive și negative.

✦ **Utilizarea** cu consecvență, ori de câte ori este nevoie, a **instrumentelor de raportare și advocacy** către instituțiile relevante, pentru evidențierea, investigarea și sancționarea cazurilor flagrante de discurs al urii sau discriminator.

✦ Inițierea unor **processe strategice** (strategic litigation) în cazuri de discurs al urii sau discriminator, pentru crearea unei jurisprudențe consistente în domeniu.

Concluzie: Recomandări

Recomandări pentru clasa politică

- ✘ **Dezavuarea și sancționarea publică**, cu fermitate și promptitudine, a oricăror manifestări rasiste, sexiste, homofobe sau alte forme ale discursului iliberal, în special cele comise de propriii membri. Ca regulă, cu cât este mai înalt rangul în partid al celui care comite abaterea, cu atât mai rapidă și mai viguroasă ar trebui să fie reacția partidului.
- ✘ Deschiderea unor **dezbateri interne** care tratează problema valorilor iliberale în interiorul fiecărui partid politic, organizarea de cursuri sau ateliere care discută importanța drepturilor fundamentale, respectul pentru toate minoritățile și pentru principiile democratice.
- ✘ **Formarea viitoarelor cadre** de partid, prin intermediul secțiilor de tineret, în spiritul respectului pentru drepturile omului, al transparenței și incluziunii.
- ✘ Includerea, în programele partidelor, a unor **prevederi specifice pentru combaterea eficiență a discursului urii sau discriminator**, evitând naționalismul și incitarea la ură.

Recomandări pentru autorități

- ✘ Dezvoltarea unor **programe comprehensive de educație media**, esențială la toate nivelurile societății. Introducerea educației media în învățământul formal este un prim pas necesar în această direcție, dar cu siguranță nu este singurul necesar.

✘ **Sanționarea cu celeritate și eficiență** de către Consiliul Național al Audiovizualului (CNA) și Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării (CNCD) a discursului care incită la ură și discriminare, în manifestările sale prevăzute de lege, cu respect pentru formele acoperite de libertatea de exprimare, chiar dacă acestea deranjează, ofensează sau nu sunt primite favorabil de societate.

✘ **Instruirea organelor de ordine**, începând de la poliția comunitară, la jandarmerie, la Ministerul de Interne, pentru a face distincția dintre discursul incitator la ură și alte tipuri de discurs. Importanța dreptului la expresie trebuie comunicată practic prin intermediul unor ateliere și discuții cu experți ai organelor de ordine și prin crearea unei culturi de acceptare și deschidere în rândul acestor instituții.

Recomandări la nivel internațional

✘ **Facilitarea accesului la o colecție de resurse** - documente, experți, studii de caz, legislație, jurisprudență - pentru toți cei interesați de eliminarea discursului iliberal, de studierea sa și a efectelor asupra societăților și de dezvoltarea de practici eficiente de creștere a rezilienței publicului la acest tip de discurs.

Discursul iliberal în România anului de excepție 2020

Criza sanitară și campaniile electorale, vectori ai urii în discursul public.

© 2021 Centrul pentru Jurnalism Independent

Deschizător de drumuri în sectorul neguvernamental din România, CJI are o tradiție de peste 25 de ani în apărarea libertății de exprimare și a independenței jurnalismului și este inițiatorul celui mai complex program strategic de educație media din țară, desfășurat din 2017 până în prezent.

Pentru mai multe detalii despre activitatea noastră și despre programele de educație în desfășurare, ne puteți vizita pe:

Raportul „Discursul iliberal în România anului de excepție 2020. Criza sanitară și campaniile electorale, vectori ai urii în discursul public.” a fost publicat cu sprijinul financiar al Fundației Friedrich Naumann pentru Libertate România.

Fundația Naumann promovează valorile libertății și ale liberalismului încă de la înființarea sa în 1958, în Germania și în peste 60 de alte țări din lume. Prin programele derulate în România timp de aproape treizeci de ani, fundația a susținut democrația, statul de drept, pluralismul și piețele libere.

